

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Ester Pakizerová

**VLIV ORGANIZACE HAMÁS NA ARABSKO-
IZRAELSKÝ KONFLIKT A JEJÍ PŮSOBENÍ NA
PALESTINSKÉ OBYVATELSTVO**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Vítová

Olomouc 2019

Abstrakt

Pakizerová, Ester: *Vliv organizace Hamás na arabsko-izraelský konflikt a její působení na palestinské obyvatelstvo*. Olomouc, 2019.

Bakalářská práce se zabývá palestinskou fundamentalistickou organizací Hamás a způsoby, jak se zapojuje, popř. ovlivňuje průběh arabsko-izraelského konfliktu, a to od svého vzniku v roce 1987 po současnost. Práce analyzuje strukturu, ideologii a strategie této organizace, a ukazuje, jaký vliv má její činnost na život Palestinců. Popisuje také principy jejího fungování a zaměřuje se na motivy, které vedou palestinské obyvatelstvo k její podpoře. V poslední části práce jsou nastíněny možné předpoklady vývoje Hamásu, a to jak samotné organizace, tak také jejího vztahu s izraelskou vládou.

Klíčová slova: Hamás, terorismus, Palestina, arabsko-izraelský konflikt, Pásmo Gazy, Blízký východ, Izrael

Abstract

Pakizerová, Ester: *The impact of Hamas on the Arab-Israeli conflict and its influence on the Palestinian population* Olomouc, 2019.

The bachelor thesis deals with the Palestinian fundamentalist organization Hamas and the ways in which it participates or has influenced the course of the Arab-Israeli conflict since its inception in 1987 to the present. The thesis analyzes the structure, ideology and strategy of this organization and shows how its influence affects life of Palestinians. It also describes the principles of its operation and focuses on the motives that lead the Palestinian population to support it. In the last part of the thesis, possible assumptions about the development of Hamas, both the organization itself and its relationship with the Israeli government, are outlined.

Key words: Hamas, terrorism, Palestine, Arab-Israeli conflict, Gaza Strip, Middle East, Israel,

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne:

.....

Podpis

Poděkování

Chtěla bych upřímně poděkovat Mgr. Pavle Vítové za cenné rady a připomínky, a také za trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ester PAKIZEROVÁ**
Osobní číslo: **R16445**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Vliv organizace Hamás na arabsko-izraelský konflikt a její působení na palestinské obyvatelstvo**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabývat palestinskou fundamentalistickou organizací Hamás a způsoby, jak se zapojuje, popř. ovlivňuje průběh arabsko-izraelského konfliktu, a to od svého vzniku v roce 1987 po současnost. Bude analyzováno, jak tato organizace funguje a jaký vliv má na palestinské obyvatelstvo. Práce se také zaměří na důvody, které mohou vést palestinské obyvatelstvo k podpoře této organizace, a jaké důsledky, ať už pozitivní nebo negativní, z toho mohou plynout.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

- CHENOWETH, ERICA, and MARIA J. STEPHAN. "THE FIRST PALESTINIAN INTIFADA, 1987-1992." Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict, Columbia University Press, 2011, pp. 119-146.**
- BAROUD, R., Kathleen, Christison, B., Loewenstein, J., Turk, M., & Cassel, M. (2006). The Second Palestinian Intifada: A Chronicle of a People's Struggle. LONDON; ANN ARBOR, MI: Pluto Press.**
- Johnson, D. (2011). The Second Lebanon War. In Hard Fighting: Israel in Lebanon and Gaza (pp. 9-94). Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation.**
- Kjorlien, M. (1993). Hamas: In Theory and Practice. The Arab Studies Journal, 1(2), 4-7.**
- Karmon, E. (2013). Hamas in Dire Straits. Perspectives on Terrorism, 7(5), 111-126.**
- Levitt, M., & Ross, D. (2006). Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad. New haven; london: Yale University Press.**
- KLEIN, M. (2009). Against the Consensus: Oppositionist Voices in Hamas. Middle Eastern Studies, 45(6), 881-892.**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Pavla Vítová**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: **10. dubna 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **13. dubna 2019**

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 11. května 2018

Obsah

Abstrakt.....	2
Seznam obrázků a grafů.....	9
Seznam použitých zkratk 10	10
Úvod.....	11
Cíle a metody práce	12
Limity práce.....	13
1. Terorismus.....	14
1.1. Náboženský terorismus.....	14
2. Palestinské autonomní území.....	16
2.1. Pásmo Gazy	16
2.1.1. Historie území Pásmu Gazy	16
2.1.2. Ekonomická a humanitární situace v Gaze	17
2.2. Západní břeh Jordánu.....	18
2.2.1. Historie Západního břehu Jordánu.....	19
2.2.2. Současná situace a problematika rozšiřujících se židovských osad.....	19
3. Hamás	21
3.1. Pozadí vzniku Hamásu.....	21
3.2. Ideologie Hamásu a jeho cíle.....	23
3.2.1. Charta Hnutí islámského odporu.....	23
3.3. Struktura Hamásu.....	24
3.3.1. Vláda Hamásu v Gaze.....	25
3.4. Financování a zahraniční podpora Hamásu	26
3.5. Vojenská a politická strategie boje Hamásu	28
3.5.1. Politická strategie hnutí.....	31
4. Vliv Hamásu na průběh arabsko-izraelského konfliktu.....	32
4.1. První intifáda (8. prosince 1987–13. září 1993).....	32
4.2. Snaha o příměří: Mírové dohody z Osla (1993—1999).....	33
4.3. Neúspěch Blízkovýchodního summitu v Camp Davidu (2000)	35
4.4. Intifáda „Al Aqsá“ a vnitřní palestinské neshody (2000—2005)	35
4.4.1. Izraelské strategie v potlačení intifády.....	37
4.5. Upevňování moci Hamásu jako politického subjektu.....	39
4.5.1. Reakce mezinárodního společenství na vítězství Hamásu.....	40
4.5.2. Izraelská konfrontace politicky upevněného Hamásu.....	41
4.6. „Stabbing Intifada“ a směřování konfliktu po současnost	42
5. Důsledky vzniku a činnosti Hamásu na život Palestinců.....	43

5.1.	Radikalizace Palestinského obyvatelstva.....	43
5.1.1.	Způsoby indoktrinace a radikalizace dětí v Pásmu Gazy.....	43
5.1.2.	Role žen a matek v indoktrinaci Hamásem.....	46
5.2.	Motivace palestinského obyvatelstva k podpoře Hamásu	46
5.2.1.	Finanční a existenční důvody.....	47
5.2.2.	Propaganda Hamásu.....	48
5.3.	Socioekonomická situace v Pásmu Gazy před a po převzetí moci Hamásem	49
5.4.	Bohatý Hamás, ale chudá Gaza?.....	53
6.	Předpokládaný vývoj Hamásu v blízké budoucnosti.....	55
	Závěr	57
	Seznam použité literatury	58

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1: Území pásma Gazy.....	16
Obrázek 2: Území západního břehu Jordánu.....	18
Obrázek 3: Schéma struktury Hamásu.....	24
Obrázek 4: Typy raket Hamásu podle vzdálenosti jejich dostřelu.....	29
Obrázek 5: Příklad lokalizace jednoho z vchodů do tunelu.....	30
Obrázek 6: Rozdělení Západního břehu Jordánu do tří oblastí.....	33
Obrázek 7: „Velký pochod návratu“ na hranicích Pásma Gazy.....	42
Obrázek 8: Ukázka popírání Holokaustu v časopisu „Al-Fateh“ (v překladu „dobyvatel“)......	44
Obrázek 9: Děťští vojáci Hamásu (1).....	45
Obrázek 10: Děťští vojáci Hamásu (2).....	45
Obrázek 11: Ukázka tvorby propagandistického materiálu Hamásu.....	48
Graf 1: Počet obyvatel žijící v izraelských osadách na Západním břehu Jordánu v letech 1998-2018.....	20
Graf 2: Teroristické útoky v Izraeli, v Pásmu Gazy a na Západním břehu v období mírových jednání z Osla (1993-1999).....	34
Graf 3: Teroristické útoky v Izraeli, v Pásmu Gazy a na Západním břehu během intifády „Al Aqsá“.....	37
Graf 4: Poměr mezi demolicemi domů a sebevražděnými atentáty v letech 2001-2004.....	37
Graf 5: Palestinci zadrženi izraelskou armádou v letech 2001-2007.....	38
Graf 6: Vývoj HDP na obyvatele pro Palestinská území v letech 2005-2015.....	50
Graf 7: Míra nezaměstnanosti na Palestinských územích v letech 2005-2015.....	51
Graf 8: Import zboží do Pásma Gazy v letech 2005-2017.....	52
Graf 9: Export zboží z Pásma Gazy v letech 2005-2017.....	52

Seznam použitých zkratek

CFR	Rada pro zahraniční vztahy (<i>Council on Foreign Relations</i>)
EEAS	Evropská služba pro vnější činnost (<i>European External Action Service</i>)
EU	Evropská unie (<i>European Union</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
HND	Hrubý národní důchod (<i>Gross National Income</i>)
IDF	Izraelské obranné složky (<i>Israel Defence Forces</i>)
ITIC	Informační centrum pro zpravodajství a terorismus (<i>Intelligence and Terrorism Information Center</i>)
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NATO	Severoamerická aliance (<i>North Atlantic Treaty Organisation</i>)
NIS	Nový izraelský šekel (<i>New Israeli Shekel</i>)
OCHA	Úřad OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí (<i>UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs</i>)
OOP	Organizace pro osvobození Palestiny (<i>Palestine Liberation Organization</i>)
OSN	Organizace spojených národů (<i>United Nations</i>)
PA	Palestinská samospráva (<i>Palestinian Authority</i>)
PCBS	Palestinský ústřední statistický úřad (<i>Palestinian Central Bureau of Statistics</i>)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (<i>UN Conference on Trade and Development</i>)
UNSC	Rada bezpečnosti OSN (<i>United Nations Security Council</i>)
USA	Spojené státy americké (<i>United States of America</i>)
USD	Americký dolar (<i>United States Dollar</i>)

Úvod

Pro každou vládu je klíčová bezpečnost její země a občanů v ní žijících. Jak také uvádí MZV ČR, „*Základem bezpečnostní politiky je souhrn klíčových cílů a nástrojů státu, které usilují o zabezpečení státní svrchovanosti a územní celistvosti státu a jeho demokratických základů, ...a ochranu zdraví a života občanů...*“ (MZV, 2019) Ne jinak se tomu děje v případě Izraele, který musí právo na svou existenci nebo teritoriální nároky hájit už od svého vzniku v roce 1948, a to často v ozbrojených konfliktech s okolními státy.

Izrael je nucen vyvíjet stále nové strategie a technologie, které zajišťují ochranu tohoto relativně malého státu. Často je však při této snaze kritizován za nepřiměřené nebo příliš radikální zásahy, zejména pak proti palestinskému obyvatelstvu. Tato kritika vstoupila se zvýšenou intenzitou do povědomí lidí v loňském roce, kdy Izrael slavil 70. výročí svého vzniku. V reakci na toto výročí docházelo ze strany Palestinců k masovým protestům umírněného i násilného charakteru. Především na hranici Pásmu Gazy se do těchto protestů zapojily desítky tisíc Palestinců, nicméně všechny tyto demonstrace byly izraelskou armádou nekompromisně potlačeny. Je však současná napjatá situace opravdu pouze důsledkem radikálních izraelských politik nebo zde hrají roli i jiné faktory, popřípadě subjekty?

V souvislosti s palestinskou tematikou bývá často skloňován pojem Hamás. Toto Hnutí islámského odporu se z palestinských řad zrodilo na konci 80. let minulého století, a za zhruba třicet let své existence si vybuodovalo stabilní postavení uprostřed společnosti, zejména pak v Pásmu Gazy. Tato práce se zaměří na způsoby, jakými vznik této organizace a její pozdější upevňování moci ovlivnilo životy palestinského obyvatelstva. Bude zkoumáno, jaké dopady má rostoucí podpora Hamásu na samotné Palestince, a jaký vývoj této problematiky můžeme v blízké budoucnosti očekávat.

Cíle a metody práce

Cílem této bakalářské práce je analýza palestinské teroristické organizace Hamás, se zaměřením na dopady jejího vzniku a vlivu na průběh arabsko-izraelského konfliktu, a také na život palestinského obyvatelstva. V první, teoretické části bude charakterizován pojem „Terorismus“. Práce v této kapitole přiblíží, jaké faktory jsou stěžejní pro označení hnutí nebo organizace za teroristickou, co vůbec pojem znamená nebo jaké druhy terorismu rozlišujeme.

Druhá část práce se zaměří na stručnou charakteristiku Palestinských autonomních území, která jsou hlavní oblastí působení Hamásu. Pozornost bude zaměřena na ekonomicko-politický vývoj a současnou situaci na území Pásmu Gazy a Západního břehu Jordánu. Na tuto část naváže třetí kapitola, která přiblíží vznik Hnutí islámského odporu (Hamás), jeho strukturu, motivace a cíle, nebo také zahraniční politickou a finanční podporu hnutí, která je pro jeho činnost a fungování nezbytná. V následující kapitole bude analyzováno, jak se organizace zapojuje do průběhu arabsko-izraelského konfliktu, jakých událostí se účastnila, jak je ovlivnila, a jaké z toho případně vyplynuly důsledky. Pátá kapitola se pro změnu zaměří na vliv Hamásu na palestinské obyvatelstvo. Pozornost bude věnována motivům, které vedou Palestince k podpoře tohoto hnutí nebo také situaci v Gaze, která je činností Hamásu od doby, kdy získal největší podíl ve vládě, nejvíce ovlivněna. Bude zkoumáno, jestli, popř. jak se situace obyvatel Gazy po volbách v roce 2006 změnila. Poslední část bakalářské práce stručně nastíní možné směry vývoje Hamásu v blízké budoucnosti.

K dosažení uvedeného cíle práce si autorka stanovila následující výzkumné otázky, které budou zodpovězeny v příslušných kapitolách práce:

- 1. Jaký vliv má Hamás na život Palestinského obyvatelstva?*
- 2. Co vede Palestince k podpoře tohoto hnutí?*
- 3. Jak Hamás ovlivnil, popř. stále ovlivňuje, průběh arabsko-izraelského konfliktu?*
- 4. Jaké jsou předpoklady vývoje vztahu izraelské vlády a Hamásu v blízké budoucnosti?*

V práci bude použita metoda rešerše literatury, analýza dat a kompilace různorodých zdrojů. Informace budou čerpány z literatury a elektronických zdrojů psaných v českém, polském a anglickém jazyce. Použity budou publikované knihy, reporty různých mezinárodních organizací, odborné články a publikace nebo elektronické příspěvky, a v neposlední řadě také populárně-

naučné články. Zejména pak v páté kapitole budou zahrnuty rovněž biografické publikace, a to za účelem doplnění dané problematiky o pohledy a zkušenosti autentických svědků.

Další metodou využitou v práci bude metoda komparace, kdy bude srovnávána ekonomická a humanitární situace v Gaze před nástupem Hamásu k moci (rok 2006) a po tomto, pro Hamás tak důležitém, milníku.

Limity práce

Vzhledem k citlivému tématu práce je nutné zmínit také její limity. K dosažení co největší objektivity se autorka snažila čerpat stejnou měrou z děl palestinských i izraelských autorů, nicméně je zde riziko, že i přes tuto snahu, se nějaké části mohou zdát subjektivně se přiklánějící k jedné ze zúčastněných stran. Značným limitem práce může být nedostatek akademické literatury vztahující se k některým kapitolám. Ku příkladu informace o financování organizace, které jsou prakticky neověřitelné, jelikož jednotlivé internetové zdroje uvádějí odlišná data, a odborná literatura se tímto tématem nezabývá. Sama organizace prostřednictvím svých oficiálních webových stránek konkrétní údaje nebo způsoby využití svých financí neuvádí.

V páté kapitole („*Důsledky vzniku a činnosti Hamásu na život palestinského obyvatelstva*“) je ve velké míře rovněž čerpáno z internetových zdrojů a článků, z důvodu absence informací k daným tématům v akademických publikacích. Autorka také obohacuje tuto část práce informacemi z biografických publikací osob spojených s Hamásem, a to pro jejich autentičnost a jedinečnost. Je zde proto značná pravděpodobnost, že tyto osobní prožitky budou subjektivně zabarveny. Autorka se pokusila kontaktovat syna jednoho ze zakládajících členů Hamásu, Musaba Hasana Jusufa (biografie „*Syn Hamásu*“) s žádostí o rozhovor, nicméně odpovědí bylo, že všechny informace již byly sepsány v uvedené biografii a z bezpečnostních důvodů je rozhovor nemožný. Při dalším pokusu, kontaktovat Andrewa van der Bijla¹ prostřednictvím jím založené organizace *Open Doors*, bylo odmítnutí zdůvodněno vážným zdravotním stavem a těžkou osobní situací (pokročilý věk, nedávná smrt manželky).

¹ Známý pod přezdívkou „Brother Andrew“ nizozemský misionář, který se několikrát setkal s představiteli Hamásu (mj. s Ahmedem Jásínem) nebo také se zakladatelem PLO (Jásírem Arafátem), a udržoval s nimi, při své snaze sjednotit Palestince s Izraelci, jisté styky. (své zkušenosti sepsal v knize „*Light Force: A stirring Account of the Church Caught in the Middle East Crossfire*“)

1. Terorismus

Terorismus je v dnešní době velmi frekventovaný pojem. Jedná se o produkt lidské společnosti, může tak být označován za doprovodný negativní jev její existence. (Corte Ibáñez, 2009) Definice samotného jevu je velmi obtížná a diskutabilní. Nicméně navzdory odlišnostem, můžeme v tom obrovském množství definic nalézt jisté společné znaky. Všechny snahy o definování terorismu obsahují prvek „**násilí**“, který může popisovat fyzické nebo ekonomické škody. S tím je úzce spjat element „**zamýšleného účelu**“, který terorismus vymezuje na činy, prováděné s určitým cílem konkrétního výsledku, ať už ideologického, náboženského nebo politického kontextu. Tento element doplňuje prvek „**motivace**“, který dává terorismu rámeček strategického a vypočítavého jednání, kterému předcházely určité konkrétní podněty. (Douglas, 2014)

Ku příkladu MVČR definuje terorismus jako „*plánované promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené i proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů*“. (MVČR 2009) Pro porovnání, NATO formuluje stejný fenomén slovy: „*Jedná se o protiprávní použití (nebo hrozbu použití) síly nebo násilí a vštěpování strachu a teroru, proti jednotlivcům nebo majetku, ve snaze donutit nebo zastrašit vlády, popř. společnosti, nebo získat kontrolu nad obyvatelstvem, s úmyslem dosáhnout svých politických, ideologických nebo náboženských cílů*“. (NATO, 2016)

1.1. Náboženský terorismus

Náboženský terorismus je primárně charakterizován vztahem k náboženskému rozměru teroristického motivačního zázemí., přičemž je pravděpodobné jeho propojení s prosazováním politických a sociálních zájmů. Podhoubí pro náboženský terorismus tvoří zpravidla náboženský extremismus, který se z religiózních důvodů zaměřuje proti demokratickým principům. Často je také spojen s politickými ambicemi, a svou činností porušuje základní lidská práva. Může být rovněž kombinován s etnickými nebo teritoriálními požadavky. (Mareš, 2005)

Žádné z náboženství nehlásá násilí jako nevyhnutelnost. Některá použití síly kategoricky vylučují, existují však doktríny, které násilí označují za přípustné, a v určitých případech jej obhajují. Částečný nebo nesprávný výklad takovýchto věroučných pramenů pak může vést k radikálnímu, násilnému chování. Náboženští extremisté také zpravidla využívají ozbrojené

propagandy, která slouží k zastrašení jinak smýšlejících lidí, a také k motivaci svých stoupců k dalšímu boji. (Corte Ibáñez, 2009)

Islámský terorismus

Terorismus se pro mnohé lidi stal jakýmsi synonymem pro Islám, z čehož vzniká přesvědčení, že účinnou strategií boje proti terorismu, je válka proti Islámu a muslimskému světu. Této analýze věří čím dál více lidí v muslimském světě, kteří chtějí svou identitu chránit. Tato snaha spojená s nepřátelským protizápadním postojem pak může vytvářet podhoubí pro rozvoj islámského fundamentalismu a radikalismu. (Tucker, 2010)

Islámský fundamentalismus zastává doslovný výklad Islámu a islámského práva Šaría. Prosazuje návrat k autentickému a očištěnému islámskému způsobu života, v čemž spatřuje ochranu proti vlivům morální, sociální a ekonomické dekadence Západu. Slučování západního a islámského práva spolu s rostoucí sekularizací je vnímáno jako základní zdroj úpadku muslimského světa. Islámský radikalismus je tedy v mnoha ohledech explicitním odmítnutím stávajících neduhů muslimské společnosti. Objevují se proto snahy o svržení režimu a vládců, kteří jsou považováni za neislámské (tudíž kacířské) nebo nedostatečně radikální. (Weyland, 2004)

Islámští teroristé z Koránu účelově selektivně vybírají verše, překlady a myšlenky, které slouží k religióznímu odůvodnění jejich politických a násilných aktivit. Ty jsou zpravidla zaměřeny proti jinak smýšlejícím a nepřátelům, zejména pak proti západní „židovsko-křesťanské“ civilizaci. Islámský terorismus nicméně kolísá mezi skutečnou religiozitou a tendencí ke zpolitizování. Při snaze dosáhnout svých politických cílů tak může využívat specifických strategií, například sebevražedných útoků namířených proti nevinným, které plní účel zastrašování a vyvolávání všeobecné paniky. (Mareš, 2005)

Při získávání stoupců je pak hojně využívaná propagandistická a indoktrinační kampaň, která se primárně zaměřuje na lokální problémy a potenciální zdroje frustrace v muslimských komunitách. Možně radikalizační podněty poté transformuje v touhu po pomstě a násilné reakci. Touto strategií jsou primárně sekulární muslimové přetvářeni v subjekty dokonale plnící vize a cíle dané teroristické organizace. (Levitt, 2007a)

2. Palestinské autonomní území

Kolébku Hamásu a hlavní oblastí jeho působení je Palestinské autonomní území, souhrnně označováno jako Palestina. Jedná se o jednu z nejdéle obydlených oblastí na světě. Území leží v jihozápadní Asii a skládá se z Pásma Gazy a Západního břehu Jordánu. Tyto dvě části nejsou propojené, vzdušnou čarou je dělí přibližně čtyřicet kilometrů vzdálenost (Čejka, 2013; Pánek et al., 2013).

2.1. Pásmo Gazy

Pásmo Gazy leží na pobřeží Středozemního moře a sousedí s Izraelem a Egyptem. Jeho celková rozloha činí 360 km², na které žije cca 1,8 mil. obyvatel. Národnostní složení je homogenní, od roku 2005 zde žijí pouze palestinští Arabové (The World Factbook, 2019b).

Obrázek 1: Území Pásma Gazy

(Zdroj: The World Factbook, 2019b)

2.1.1. Historie území Pásma Gazy

Na počátku 16. století území dobyla Osmanská říše a udržela si ho až do první světové války, po které se pásmo Gazy stalo součástí britského mandátu Palestina. Po vzniku nezávislého Státu Izrael v roce 1948 a následné arabsko-izraelské válce bylo Pásmo Gazy spravováno Egyptem, ale to pouze do roku 1967, kdy ho v šestidenní válce dobyl Izrael (Čejka, 2013).

Na počátku 90. let se správa měst v pásnu Gazy přesunula do rukou nově vzniklé Palestinské samosprávy, a to na základě mírové dohody z Osla. Ta byla v roce 1993 podepsána předsedou izraelské vlády Jicchakem Rabinem a předsedou OOP Jásirem Arafatem. Dohoda byla považována za historický milník v izraelsko-palestinských vztazích a oba signatáři byli za její uzavření odměněni Nobelovou cenou míru (Morris, 2018).

V roce 2005 stáhl Izrael z území Pásmu Gazy armádní jednotky, veškerou vojenskou techniku a také všechny izraelské osadníky. Nicméně, pozemní a námořní hranice spolu se vzdušným prostorem jsou stále pod kontrolou izraelské armády (The World Factbook, 2019b).

2.1.2. Ekonomická a humanitární situace v Gaze

Znepokojivou humanitární a ekonomickou situaci v pásnu Gazy podrobně popisuje **Zpráva o pomoci UNCTAD palestinskému obyvatelstvu: Rozvoje v ekonomice okupovaného palestinského území** (*Report on UNCTAD assistance to the Palestinian people: Developments in the economy of the Occupied Palestinian Territory, 2018*). Pásmo Gazy se potýká se závrtnou nezaměstnaností, která podle Palestinského statistického úřadu dosáhla v roce 2017 až na 44 %. Také klesá zemědělská produktivita nebo HND na osobu, resp. HDP na osobu. Alarmující je také procento lidí žijících pod hranicí chudoby. V roce 2017 žilo v Gaze 53 % lidí pod hranicí chudoby (z toho 38 % v extrémní chudobě), zatímco na Západním břehu Jordánu v tom samém roce hodnota dosahovala necelých 14 % (resp. 6 %) obyvatel.² (PCBS, 2017)

Území je sužováno dlouhodobou krizí v nedostatku elektrické energie a hluboká deprivace základních, sociálních a ekonomických práv způsobuje, hlavně u dětí, závažné psychické újmy a traumata (např. v roce 2017 vyžadovalo odbornou psychologickou pomoc 225 tisíc dětí, resp. více než 10% populace). (UNCTAD, 2018) Důsledkem krize může být mj. také zvýšený počet sebevražd mezi Palestinci. Jak uvádí nezisková organizace „We Are Not Numbers“, v lednu a únoru roku 2016 bylo zjištěno 80 sebevražd za měsíc, což činí nárůst o více než 160 % oproti předešlým letům (Ghannam, 2016). Už v roce 2012 OSN varovala, že pokud nebudou podniknuty dostatečné kroky k řešení ekonomické a humanitární krize v Gaze, tato oblast se může do roku 2020 stát neobyvatelnou. Současná zpráva podotýká, že se podmínky pro život v této oblasti stále zhoršují. (UNCTAD, 2018).

² Jedná se o národní hranici chudoby, která v roce 2017 pro pětičlennou rodinu (dva dospělí a tři děti) odpovídala příjmu 2 470 NIS, pro hranici extrémní chudoby částka činila 1 974 NIS. (PCBS, 2017)

Důvodů stále trvající krize je několik. Když v roce 2006 získal Hamás většinu křesel v Palestinské národní radě, následovaly násilné střety a konflikty s konkurenční organizací Fatah³. Hamás následně zcela převzal moc v Gaze a odmítl se podřídit podmínkám⁴, za kterých by se příjem zahraniční pomoci směřující do Gazy nesnížil. Izrael spolu s Egyptem v reakci na to prosadil přísná omezení o dovozu a vývozu zboží do této oblasti. I přes pozdější mezinárodní tlak Izrael blokádu neomezil, a Gaze se tak výrazně snížil příjem dárcovské pomoci. Stěžejní příčinou současné krize také byly, a stále jsou, odvetné vojenské operace Izraele proti Hamásu, a konflikty mezi těmito dvěma stranami, které již vedly ke zničení většiny infrastruktury, zemědělské úrodné půdy, průmyslových zařízení apod. (UNCTAD, 2018; The World Factbook, 2019b)

2.2. Západní břeh Jordánu

Obrázek 2: Území Západního břehu Jordánu

(Zdroj: The World Factbook, 2019a)

³ Fatah (*Hnutí národního osvobození Palestiny*), je sekulární organizace založena v padesátých letech v Kuvajtu. Jedná se o hlavní dominantní stranu a militantní křídlo OOP. Při podpisu dohod z Osla Fatah uznal stát Izrael a zřekl se dalších teroristických útoků, a v důsledku toho získal mezinárodní podporu. V současné době působí jako zástupce palestinského lidu v OSN. (Tucker, 2010; Tahhan, 2017)

⁴ Jednalo se o tři podmínky, na kterých se shodly OSN, USA, Rusko a Evropská Unie. Hamás měl uznat Izrael jako nezávislý stát, ukončit teroristickou činnost a dodržovat všechny předešlé dohody. (Zanotti, 2010)

Západní břeh Jordánu, známý také jako biblická Judea a Samaří, se nachází ve vnitrozemí mezi Izraelem a Jordánskem, s celkovou rozlohou 5 760 km² a populací cca 2,8 mil. obyvatel⁵. Na území žijí kromě palestinských Arabů také židovští osadníci, jejichž počet činí přibližně 600 tisíc. Nachází se zde rovněž hlavní město Ramalláh, které je sídlem správních orgánů a plní funkci politického centra. Samotní Palestinci uznávají jako své hlavní město Jeruzalém, resp. jeho východní část (Pánek et al., 2013; EEAS, 2018; The World Factbook, 2019a).

2.2.1. Historie Západního břehu Jordánu

Stejně jako Pásmo Gazy byl i Západní břeh Jordánu součástí Osmanské říše, a poté britského mandátu Palestiny. Po druhé světové válce bylo území začleněno do plánu OSN, který měl vyřešit územní spory prostřednictvím vytvoření dvou států – židovského a arabského. Západní břeh měl náležet arabskému státu, nicméně tento plán nebyl nikdy uveden v platnost kvůli sporům o status Jeruzaléma. V roce 1948, kdy vznikl stát Izrael a zároveň začal arabsko-izraelský konflikt první válkou, toto území anektovalo tehdejší Zajordánsko (Čejka, 2013).

O dva roky později se tak Západní břeh stal formálně součástí Jordánského království, nicméně tuto anexi uznaly pouze dva státy – Spojené království a Pákistán. V průběhu šestidenní války, v roce 1963, připadlo území Izraeli, ale po sérii dohod z Osla (1993–1999) byla politická moc a správa většiny oblastí Západního břehu předána do rukou Palestinské samosprávy. (Tucker, 2010; Encyclopædia Britannica, 2019)

2.2.2. Současná situace a problematika rozšiřujících se židovských osad

Jednání o určení trvalého stavu Západního břehu a Pásma Gazy se zastavily po vypuknutí intifády v roce 2000. Když po volbách roku 2006 zvítězil Hamás na úkor Fatáhu, který ztratil důvěru Palestinců kvůli své korupci a neefektivní vládě, znamenalo to uvalení sankcí a bojkotování Gazy ze strany Izraele, Evropské unie i USA. Eskalace násilí v Gaze v důsledku bojů o moc mezi Hamásem a Fatáhem vedlo k rozštěpení vztahů mezi Západním břehem vedeným PA a Fatáhem, a Gazou kontrolovanou Hamásem. Izrael a další členové mezinárodního společenství poté přesunuli ekonomickou i politickou podporu do Západního břehu, na úkor Pásma Gazy, což je jedním z hlavních důvodů dnešních obrovských rozdílů mezi těmito územími. (Čejka, 2013)

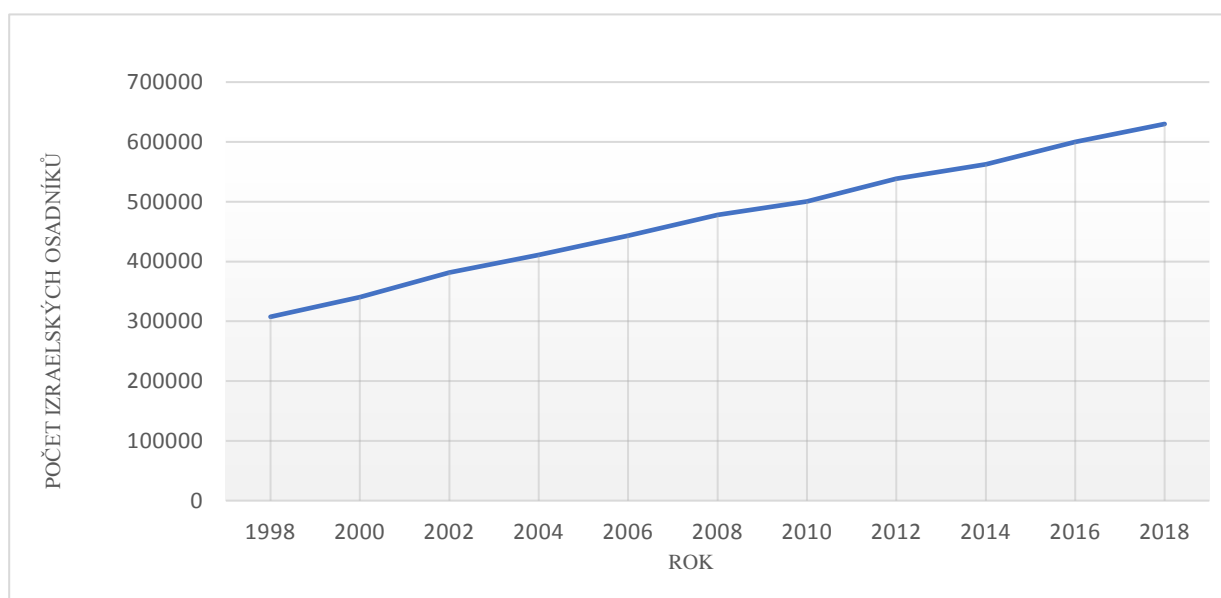
⁵ V rozloze i populaci jsou rovněž zahrnuta data z východní části Jeruzaléma, která bývá zahrnována do Západního břehu Jordánu, jako součást jeho území. (The World Factbook, 2019a)

Území tedy spravuje Palestinská samospráva v čele s Mahmudem Abbásem, nicméně nemá plnou územní integritu. Přibližně 60 % území je v současné době stále pod kontrolou izraelské armády, která mj. kontroluje hranice a reguluje pohyb Palestinců z, popř. do oblasti západního břehu. (The World Factbook, 2019a)

Jedním z největších současných problémů týkajících se Západního břehu Jordánu, je neustálé rozšiřování židovských osad v této oblasti na úkor palestinského obyvatelstva, a to i přes silnou mezinárodní kritiku. V současné době už na Západním břehu (včetně východní části Jeruzaléma) žije přibližně 630 tisíc židovských osadníků ve 143 osadách. Tyto hodnoty se stále zvyšují. Jak také znázorňuje graf č. 1, za posledních 20 let se počet obyvatel žijící v těchto osadách více než zdvojnásobil. V roce 2018 bylo naplánováno rozšíření osad o přibližně 15 800 nových bytových jednotek, což dává možnost více než 60 tisícům židovských osadníků, přestěhovat se v blízké budoucnosti na Západní břeh Jordánu. (EEAS, 2019)

Izraelská vláda pod vedením Benjaminu Netanjahu stále v rozšiřování osad pokračuje, a to i přesto, že OSN ve své rezoluci č. 2334 (přijata dne 23. prosince 2016) rozhodla, že se jedná o nelegální činnost a hrubé porušování mezinárodního práva, a vyzvala Izrael, aby rozpínavou politiku budování nových osad ukončil. (UNSC, 2016)

Graf 1: Počet obyvatel žijící v izraelských osadách na Západním břehu Jordánu v letech 1998-2018

(Zdroj: Vytvořeno autorkou dle B'tselem, 2019; EEAS, 2019)

3. Hamás

Hamás, známý také jako „Hnutí islámského odporu“ (ar. *Harakat al-Muqawama al-Islamiyya*), je islamistická militantní organizace, drtivou většinou států označována také za teroristickou, (IDF, 2018; Cragin et al., 2007) Sám Hamás se označuje za palestinské národní osvobozenécké hnutí, které bojuje za osvobození palestinských okupovaných území a za uznání legitimních práv Palestinců. (Hroub, 2010)

Hnutí se zrodilo v prosinci roku 1987 s hlavním cílem eliminovat stát Izrael a místo něho založit palestinský islámský stát, jehož hranice by kopírovaly historické území britského mandátu Palestina, tedy dnešní Izrael, Pásmo Gazy a Západní břeh Jordánu. (Cragin et al., 2007) K dosažení svého cíle využívá Hamás tříbodovou strategii, respektive angažuje se v těchto třech odvětvích: (Levitt, 2007a)

Sociální péče, která pomáhá získávat stoupence a podporovatele z řad palestinských obyvatel.

Politická činnost, kde soutěží o moc v Palestině se sekulární Organizací pro osvobození Palestiny (OOP) a s Palestinskou samosprávou (PA).

Vojenská aktivita, v podobě teroristických a partyzánských útoků, které jsou primárně zaměřeny na izraelské vojáky a civilisty.

3.1. Pozadí vzniku Hamásu

Za přímého předchůdce Hamásu je označováno Muslimské bratrstvo, které bylo založeno v Egyptě, v březnu roku 1928, Hasanem al-Banná.⁶ Cílem této organizace bylo navrátit sekulární muslimy zpět k pravé islámské víře. (Yousef, 2010)

První kontakt bratrstva s Palestinou proběhl v roce 1935, kdy na území přijel bratr zakladatele, Abd-al-Rahman al Sa'ati. Jeho setkání s jeruzalémským muftím⁷ později vedlo k založení Generálního ústředního výboru pomoci pro Palestinu, který založil sám al-Banná.

⁶ Hassan al-Banná byl islámským učitelem, kterého trápila situace jeho spoluobyvatel-chudoba, vysoká míra nezaměstnanosti a rostoucí sekularizace. Na počátku chodil do kaváren, mešit, domovů i škol, a kázal islám. Rychle si získával stoupence, protože lidem vracel naději na lepší budoucnost a dával jim najevo, že mu na nich záleží. O dvacet let později měla organizace v Egyptě už přibližně půl milionu členů, většina pocházela z nejnižších vrstev společnosti, ale o to více byli až fanaticky oddáni misii Muslimského bratrstva. (Yousef, 2010)

⁷ Muftí plní v islámské společnosti funkci poradce (soudce) a odborníka na islámské právo. (Nanji, 2019)

Zanedlouho poté, v roce 1945, vznikla první „pobočka“ Muslimského bratrstva v oblasti britského mandátu, a o dva roky později už se jednalo o 20 těchto „poboček“, které dohromady čítaly kolem 20 000 členů. Zpočátku se hnutí soustředilo hlavně na sociální péči, budování sirotčinců, pomoc chudým, zakládání školek nebo sportovních klubů. Postupem času ale rostla jeho agresivita a začal se stupňovat počet teroristických útoků, v důsledku kterých, si nepřátelilo vládu v Egyptě, která bratrstvo zakázala a členy začala perzekuovat. (Levitt, 2007a)

V 60. a 70. letech hnutí vytvořilo infrastrukturu pro islámský sociální systém (Dawa). Zasadil se o to velkou mírou šejch Ahmed Jásín, který se v roce 1965 vrátil do Gazy poté, co byl propuštěn z egyptského vězení, kde byl vězněn spolu s dalšími členy bratrstva. Po svém návratu položil základy organizace v podobě mešit v uprchlických táborech. Později také vzniká organizace Al Mujama (1973), která uplatňovala „Dawu“ v sedmi oblastech: kázání a vedení, blahobyt, vzdělání, charita, zdraví, sport, a smíření. Tyto oblasti jsou nadále stěžejními pro křídlo Hamásu, které se soustředí na sociální péči. (The Reut Institute, 2005)

Al Mujama byla postupem času uznána izraelskou civilní správou v Gaze jako dobrovolnická kulturní a společenská organizace. Toto uznání bylo pro vznikající Hamás stěžejní. Umožnilo mu totiž získat potřebnou legitimitu a rozšiřovat své působení i na Západní břeh. (The Reut Institute, 2005) Také bylo jakýmsi ukazatelem tiché podpory Izraele, který doufal, že „Dawa“ převáží nad vojenskými aktivitami Hamásu, a hnutí se tak stane silnou konkurencí Fatáhu, což povede k oslabení obou organizací. (Čejka, 2017)

Tato strategie „rozděl a panuj“ nicméně Izraeli nevyšla, jak se později ukázalo v průběhu první intifády. V 80. letech se prudce zvyšovala politická popularita formujícího se hnutí. Hamás úspěšně pokračoval ve své institucionalizaci, začal zakládat vlastní soukromé mešity nepodléhající izraelské správě, a postupně také zcela převzal kontrolu nad univerzitou Al-Azhar v Gaze. (Čejka, 2017; The Reut Institute, 2005)

Oficiálně se Hamás od Muslimského bratrstva odděluje a vzniká jako samostatná jednotka 14. prosince 1987, pouze pár dnů od vypuknutí palestinského povstání, známého též jako první intifáda. Ta propukla 8. prosince téhož roku a pomohla zajistit Hamásu popularitu a sílu, v důsledku které, byl po čase schopen konkurovat mocným politickým celkům na palestinském území. (Hroub, 2010; Noce, 2005)

3.2. Ideologie Hamásu a jeho cíle

I když primárním cílem zůstává eliminace tzv. izraelské okupace, v druhé řadě Hamás cílí svými aktivitami hlavně na sekulární palestinské obyvatelstvo v naději, že zajistí islámský systém vlády na celém území Palestiny. (Cragin et al., 2007) Snaží se čelit tomu, co vnímá jako sekularizaci (odstoupení od pravé islámské víry) a „westernizaci“ Palestiny. Jeho zájmem je také stát se jediným mezinárodně uznávaným představitelem palestinského lidu. Tuto funkci zastává od konference Arabské ligy v Maroku (1974) OOP. (Levitt, 2007a)

3.2.1. Charta Hnutí islámského odporu

Cíle a motivace Hamásu komplexně popisuje dokument, jehož autorem je sama organizace: *Charta Hnutí islámského odporu*. Charta vychází z islámských pramenů, aby si zajistila náboženský základ, velmi často tak text charty odkazuje na verše z Koránu nebo Hadísů. Dokument byl sepsán 18. srpna 1988 zakladatelem a vůdcem Hamásu, Ahmadem Jásínem. (ITIC, 2016)

Ve svém obsahu Charta vyzývá ke svaté válce (džihádu mečem) proti sionistům, kteří se svým státem okupují a utlačují palestinské obyvatelstvo. Je patrný silný anti-sionistický a antisemitistický charakter. Charta také vyjadřuje pozitivní vztah k OOP a označuje se za odnož Muslimského bratrstva. Prohlašuje věrnost Hamásu Alláhovi a celý její text je doprovázen citacemi z Koránu a Hadísů. (Maqdsi, 2015)

V Chartě je také obsažen slogan Hamásu, který nacházíme v kapitole osm: „*Allah is its goal, the Prophet its model, the Quzan its Constitution, Jihad its path and death for the case of Allah its most sublime belief.*“ (Maqdsi, 2015)

U příležitosti voleb do Palestinské zákonodárné rady roku 2006, Dr. Mahmoud al-Zahar, jeden z vůdců Hamásu v Pásmu Gazy zdůraznil, že Hamás se nikdy nestane čistě politickým hnutím, ale nadále bude pokračovat ve své politice „odporu“, tzn. terorismu. Uvedl také, že hnutí se zavázalo k ideologii Charty a v tomto dokumentu se nezmění ani slovo. (ITIC, 2006)

Toto tvrzení platilo až do května roku 2017, kdy hnutí zveřejnilo novou verzi svého manifestu, který je mnohem méně radikální a zříká se antisemitismu, avšak zůstává neměnný ve věci akceptace Izraele jako nezávislého a suverénního státu. Mezi zásadní změny v obsahu patří především zvažování uznání nezávislého palestinského státu s podobou hranic z roku 1967, nicméně s hlavním městem Jeruzalémem. Hnutí v nové verzi Charty také ujišťuje, že bojuje proti

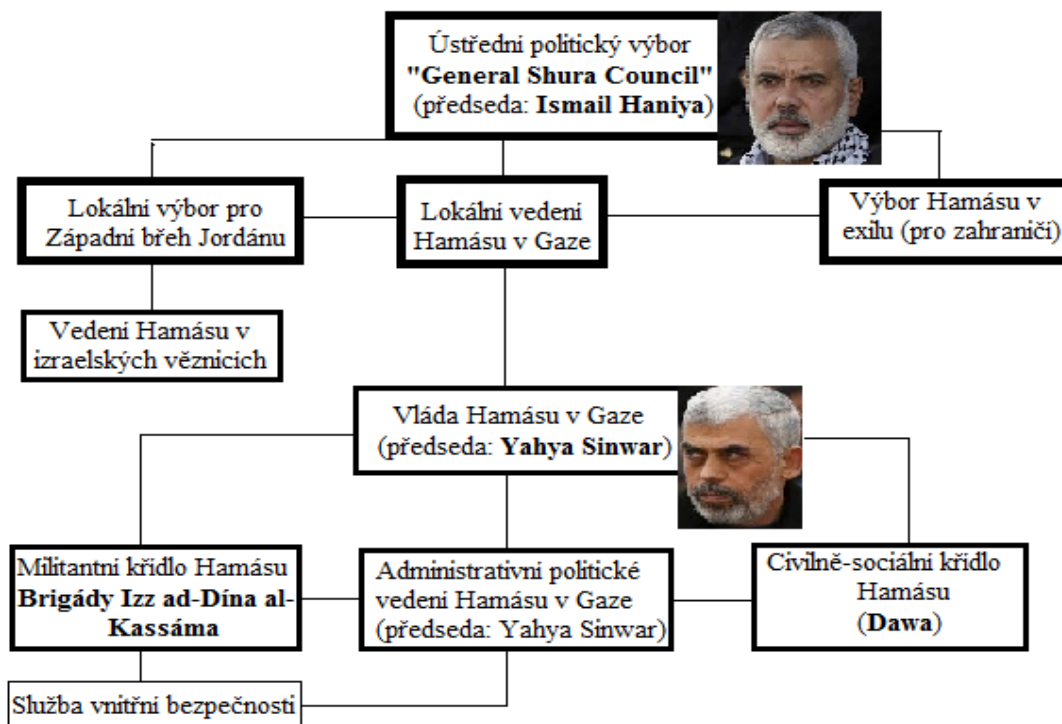
Sionistům, kteří okupují palestinská území, ne proti Židům kvůli jejich původu nebo náboženství. Překvapivá může být také absence jakýchkoliv odkazů uvádějících Hamás jako součást nebo nástupnickou organizaci Muslimského bratrstva. (Wintour, 2017; BBC, 2017)

Podle mnoha vlivných diplomatů tato změna ukazuje potenciál pro urovnání sporů a nastolení míru. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu nicméně tuto Chartu zcela odmítá s tvrzením, že se Hamás cíleně snaží oklamat svět ve věci svých motivů a strategií, ale pořád pokračuje s výukou, která nabádá palestinské děti k nenávisti vůči Izraeli, nebo investuje většinu svých zdrojů do příprav na válku s Izraelem. (Wintour, 2017; BBC, 2017)

3.3. Struktura Hamásu

Hnutí se dělí na dvě hlavní části. Na vnitřní křídlo fungující na území Palestiny, a na vnější křídlo, které operuje za hranicemi území. Zatímco vedení uvnitř Palestiny se soustředí na chod hnutí a na plnění svých cílů, zahraniční složka Hamásu byla vytvořena na konci osmdesátých let ve spolupráci s vnitřním křídlem za účelem jakési zálohy, protože bylo pravděpodobné, že Hamás ke svému fungování bude potřebovat vnější politickou a finanční podporu. Právě řízení finančních zdrojů a externích kontaktů je hlavní náplní práce tohoto externího vedení v exilu. (Hroub, 2010)

Obrázek 3: Struktura Hamásu

(Zdroj: Vytvořeno autorkou dle Meir Amit, 2011)

Ústředním orgánem hnutí je politický úřad zvaný jako „*General Shura Council*“ (*Majlis Al-Shura*)⁸, jemuž od května roku 2017 předsedá Ismail Haniya. (Kershner, 2017) Úřad sídlí v Kataru, kde se v roce 2011 přestěhoval po odchodu z Damašku. Politický úřad je zodpovědný za celkové vedení organizace a za veškeré její rozhodování. Také plní funkci stěžejního orgánu, který udržuje styky se zahraničními podporovateli teroristického hnutí. Je rovněž zodpovědný za řízení toků finančních zdrojů, know how, nebo za plánování vojenských a politických strategií organizace. (Meir Amit, 2011)

Z Poradního shromáždění (*General Shura Councilu*) pak vychází menší lokální výbory, které jsou zodpovědné za dohled nad různými vládními činnostmi, od vojenských operací až po aktivitu v médiích. Tyto výbory se zodpovídají nejvyššímu politickému úřadu. (Levitt, 2009)

3.3.1. Vláda Hamásu v Gaze

Představenstvo Hamásu v Gaze je zodpovědné za každodenní vládnutí na území Pásma Gazy, a to od roku 2007, po výhře ve volbách nad konkurenčním Fatahem. Dříve zastával pozici předsedy vlády v Gaze Ismail Haniya, nicméně před jeho očekávaným nástupem do vedení ústředního politického výboru jej na pozici nahradil Yahya Sinwar. (Jones, 2017) Vedení v Gaze úzce spolupracuje a konzultuje své kroky s militantním křídlem hnutí. (Meir Amit, 2011)

Brigády Izz ad-Dína al-Kassáma tvoří vojenské křídlo Hamásu. Byly vytvořeny v roce 1991 s uvedeným cílem plnit cíle a vize Hamásu, mj. zablokovat vyjednávání mezi Izraelem a OOP. Svůj název získaly po muslimském duchovním, který v roce 1930 vytvořil anti-britskou a anti-sionistickou organizaci „*Černá ruka*“. (Khoury, 2012) Křídlo má svůj vlastní systém vedení i rekrutace. (Hroub, 2010) Uplatňuje převážně teroristické metody boje, z nichž mezi nejčastější patří sebevražedné atentáty na izraelském území, raketové odstřelování nebo útoky palnými zbraněmi a noži. (Čejka, 2017) V roce 2017 čítaly brigády přes 27 tisíc vojáků, z nichž se přibližně 2 500 řadilo do speciálních jednotek zvaných *Nuhba*. (Issacharoff, 2017b)

S militantním křídlem Hamásu úzce spolupracuje **Vnitřní bezpečnostní služba**. Jedná se o organizaci, podřízenou administrativnímu politickému vedení Hamásu, která se stará o kontrolu vnitřních záležitostí v Pásmu Gazy. Mezi její náplní práce patří implementace politiky Hamásu mezi palestinským obyvatelstvem, převážně pak jeho islamizace a radikalizace. Je rovněž zodpovědná za potlačování opozice a jakýchkoli náznaků vzpoury proti hnutí. Za úkol má také

⁸ Do češtiny lze přeložit jako „Poradní shromáždění“.

kontrolovat členy Hamásu, aby se neobrátili proti hnutí a nestali se izraelskými špehy. Podezřelí ze spolupráce s Izraelem jsou pak často mučeni nebo zabíjeni. (Meir Amit, 2011; Yousef, 2010)

Civilně-sociální křídlo spolu s **politickým** prezentuje veřejnou tvář organizace v Gaze, organizuje společenské aktivity a propagandistické kampaně nebo zveřejňuje politické cíle a agendy. (Levitt, 2007a) Sociální křídlo také rozvinulo po vzoru Muslimského bratrstva, za účelem získávání nových stoupenců a podpory, charitativní činnost mezi palestinským obyvatelstvem, a to zejména v nejhudších oblastech Pásmu Gazy. (Čejka, 2017)

3.4. **Financování a zahraniční podpora Hamásu**

Podle vlastních slov organizace, pochází drtivá část finančních příjmů od jednotlivých palestinských, arabských nebo muslimských příznivců hnutí, a to ve formě pravidelných příspěvků nebo jednorázových darů. (Hroub, 2010) Nicméně při pohledu na data v této kapitole je zřejmé, že se rozpočet Hamásu opírá hlavně o finance svých zahraničních podporovatelů.

Finanční a vojenskou podporou Hamásu se netají **Írán**. Má pro to důvody jak geopolitické (posílení svého vlivu v blízkovýchodním regionu) tak ideologické (spatřuje v Izraeli hrozbu pro islám a muslimské země, a je pro něj výhodnější podporovat anti-izraelské teroristické organizace než se pouštět do přímého konfliktu s Izraelem). (Levin, 2018)

Když se v roce 2006 dostal Hamás v Gaze k moci, byl odříznut od finanční pomoci z USA i EU. V reakci na to poslal Írán hnutí až 250 mil. USD, jako podporu. Jak ale zdůrazňuje přední odborník na Írán Karim Sadjadpour, navzdory finanční pomoci Íránu není Hamás jeho loutkou, ale je to nezávisle jednáající teroristické hnutí. To může například dokazovat odmítnutí Hamásu zapojit se do konfliktu v Sýrii za účelem podpoření strany blízkého spojence Íránu, Bašára Assada, což Írán nesl velmi nelibě a finanční pomoc na pět let zastavil. (CFR, 2009; Levin, 2018)

V roce 2017 současný lídr Hamásu v Gaze Yehiyeh Sinwar potvrdil, že finanční podpora ze strany Íránu byla znovu obnovena a vztahy mezi oběma stranami jsou na excelentní úrovni. (Akram, 2017) Hodnota finančních příspěvků však není jednoznačně uvedena, jednotlivé zdroje uvádí částky od 70 mil. USD za rok (Levy, 2018), až po 50 mil. USD za měsíc (Akram, 2017)

Dalším státem podporujícím činnost Hamásu je **Turecko**. Tato země neuznává Hamás jako teroristickou organizaci a udržuje blízké styky s jejími představiteli. (Munyar, 2018) Zároveň umožňuje působení členů Hamásu v Turecku. Příkladem může být Muhammad Murtaja, který byl zatčen za převádění financí z Turecka Hamásu a za předávání Turecku citlivé vojenské informace,

kteře měly hnutí pomoci zlepšit přesnost cílení raket při příští válce s Izraelem. (Issacharoff, 2017a) Tento případ však není ojedinělý. V roce 2018 byl zatčen také člen studentské frakce Hamásu, který z Turecka obdržel zhruba 150 tisíc eur, nebo dva izraelští Arabové, kteří pod zástěrkou obchodních cest z Turecka k Hamásu propašovali přes 300 tisíc eur. (Bachner, 2018; Winer, 2018)

Stěžejní podporu získává hnutí rovněž od **Kataru**. Bývalý emír Hamad bin Khalifa al-Thani byl první hlavou státu, která navštívila Gazu od jejího převzetí Hamásem. Při příležitosti této návštěvy v roce 2012 emír oznámil, že Katar věnuje 400 mil. USD na pomoc a obnovu Gazy. V současné době už příspěvky z Kataru na pomoc Gaze přesáhly miliardu dolarů, což Katar činí jejím největším donorem. (Abu Amer, 2013)

Katar však nepodporuje Hamás pouze finančně⁹. Pravidelně vedení hnutí poskytuje prostory na setkání a konference. Příkladem může být představení nové verze Charty v roce 2017 na tiskové konferenci v hotelu v Dauhá. (Wintour, 2017) Země je také útočištěm pro politické vedení Hamásu, které se do Kataru uchýlilo po odchodu z Damašku v roce 2012. (Kovessy, 2015)

Během druhé intifády obdržel Hamás značnou finanční podporu také od **Saúdské Arábie**, a to pod rouškou charity. Saúdský výbor pro podporu intifády *al-Quds* převedl stovky miliónů dolarů rodinám sebevraždných atentátníků nebo vězňů, jako finanční povzbuzení k pokračování v terorismu. Podle odtajněných dokumentů amerického ministerstva zahraničí, poskytly USA saúdským vládním orgánům v roce 2003 důkazy, že výbor soustavně posílal milióny dolarů rodinám Palestinců zapojených do teroristických útoků, včetně těch sebevraždných. (Bob, 2014)

Překvapivá může být podpora až ze **Severní Koreje**. Informace o tomto spojení pronikly na veřejnost v roce 2009, když byl na letišti v Bangkoku zadržen náklad severokorejských zbraní, které měly být pašovány přes Írán do Gazy a Libanonu. V červenci roku 2014 se objevily další zprávy naznačující, že se Hamás snaží z KLRD nakupovat zbraně a komunikační techniku k boji proti Izraeli, nebo že z Koreje získal rady ohledně budování tunelů, které mu později umožnily pašování převážně zbraní do Gazy. (Coughlin, 2014; Winer, 2017)

Významným zdrojem financí jsou pro Hamás rovněž **Světové charity**, které se nacházejí v zemích odsuzujících Hamás jako teroristickou organizaci. Tyto charity skrytě podporují Hamás a posílají hnutí nemalé částky. Příkladem může být kanadský *Mezinárodní fond pro pomoc*

⁹ Některé transakce však Katar posílá i se souhlasem izraelské vlády. Například v roce 2018 Hamás obdržel částku 15 mil. USD na platy státních zaměstnanců. Izrael s transferem souhlasil, protože peníze nebyly přímo určeny na činnost Hamásu. Do šesti měsíců pak Katar přislíbil zaslat další částku o hodnotě 90 mil. USD. (Al-Mughrabi, 2018)

postiženým a potřebným (IRFAN), u kterého vyšetřování prokázalo, že v letech 2005-2009 poskytli Hamásu zhruba 14,6 mil. USD. (Ward, 2014). Dalším příkladem je americká Nadace svaté země (HLF), jejíž finance byly americkou vládou zmrazeny r. 2001 a její představitelé odsouzeni za dodávání miliónů dolarů charitám v Gaze a na Západním břehu, které byly sociálními institucemi Hamásu. (Baynes, 2011)

Prostředky Hamásu zajišťují také toky daňových příjmů z pašovaného zboží. Hnutí strávilo léta budováním **podzemní sítě tunelů** pod hranicemi Gazy s Egyptem, aby mohlo z Egypta pašovat zbraně, vojenský materiál a jiné zboží. Toky daňových příjmů tak obohatily roční rozpočet Hamásu až zhruba o 500 mil. USD. Po svržení vlády Muslimského bratrstva egyptská armáda v roce 2013 tunely uzavřela, a přispěla tak k rozvoji hospodářské krize v Gaze. (Laub, 2014)

3.5. Vojenská a politická strategie boje Hamásu

Jak už je uvedeno v názvu Hamásu, základní strategií tohoto hnutí je odpor. „*Všechny typy legitimního odporu jsou praktikovány za účelem ukončení útlaků a nespravedlností uložené Izraelem*“, jak sděluje hnutí na svých oficiálních webových stránkách. Dodává také, že „*právem Hamásu je odolávat (okupaci) všemi prostředky, včetně ozbrojeného odporu, zaručeného božskými a mezinárodními zákony*“. (Hamás, 2017)

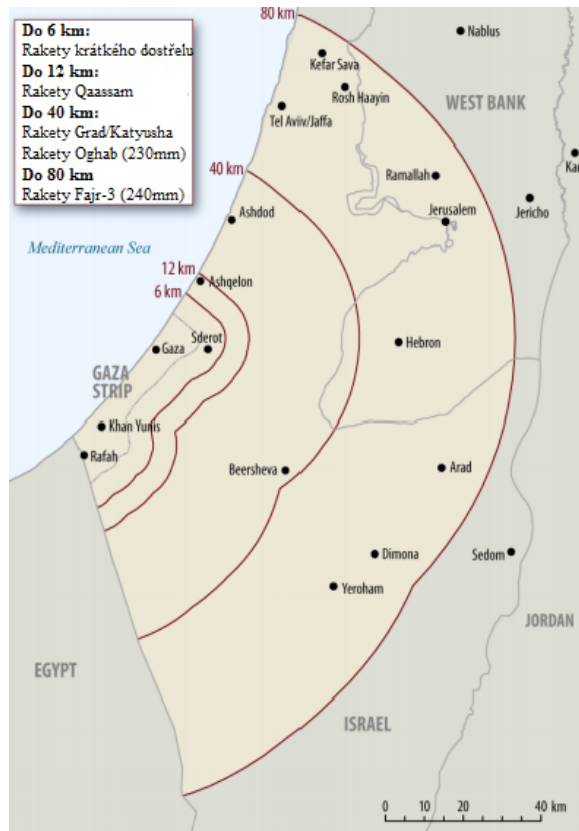
Jedním ze tří nejčastěji využívaných způsobů odporu jsou **sebevražedné atentáty**. Ve strategii Hamásu se nicméně objevily až v roce 1994, kdy se poprvé člen Hamásu ve svém autě odpálil mezi izraelskými civilisty. Obětí tohoto útoku bylo 8, zatímco 44 lidí bylo zraněno. První vlna těchto útoků, kterou zmiňovaný atentát započal, bývá spojována s pomstou za tzv. Hebronský masakr, ve kterém bylo židovským extremistou zavražděno 29 Palestinců. (Haberman, 1994) K největšímu rozmachu sebevražedných atentátů pak docházelo během druhé intifády mezi lety 2000–2004. V tomto období Hamás zrealizoval 52 sebevražedných útoků, ve kterých bylo zavražděno 228 Izraelců, a 2 076 izraelských občanů zraněno. (IMFA, 2004)

Pro Hamás jsou sebevražedné útoky přínosné, protože svou nepředvídatelností zasévají strach mezi Izraelce, a naopak Palestincům ukazují, jak velké škody dokáže hnutí způsobit, vojensky tak vyspělému státu (kvůli nedostatečnému množství efektivních metod, které by občany Izraele před těmito atentáty chránily nebo jim předcházely). (Hroub, 2010)

Během druhé intifády se v reakci na přísná omezení přístupu Palestinců do Izraele začalo také stále více využívat **odstřelování raket** na izraelské území. V letech 2001–2008 bylo

provedeno celkem 8 350 raketových útoků, které zabily 28 izraelských občanů a desítky zranily. Tyto raketové útoky byly také hlavním důvodem pozdější izraelské vojenské operace „Cast Lead“ (2008). V současné době má Hamás k dispozici různé typy raket¹⁰, které jsou svým dostřelem schopny pokrýt celé území Izraele (viz. obrázek 4). Hlavní ochranou před jejich ničivými následky jsou včasné varování, ochranné bunkry nebo systém protivzdušné obrany „Železná kopule“. (Zanotti, 2010)

Obrázek 4: Typy raket Hamásu podle vzdálenosti jejich dostřelu

(Zdroj: Zanotti, 2010)

Boj Hamásu usnadňuje rovněž rozvětvený **tunelový systém**. První tunely sloužící k pašování zboží byly objeveny už v 90. letech, nicméně výstavba tunelové sítě za účelem páchaní teroristických útoků na území Izraele, začala až s nástupem druhé intifády. Tunely také slouží jako prostor pro skladování zbraní, raket a raketometů nebo plní funkci ochranného bunkru v případě izraelského odstřelování. Jejich likvidace je pro Izrael náročná, jelikož vchody do tunelů se většinou nachází v obytných čtvrtích mezi domy civilistů nebo školami a nemocnicemi (viz.

¹⁰ Zajímavým typem jsou rakety Qassam. Jedná se podomácku vyrobené rakety omezeného dostřelu (do 12 km), v jejichž složení se nachází cukr, alkohol, topný olej, kovový šrot nebo hnojivo. Všechny tyto suroviny potřebné k jejich výrobě jsou pašovány tunelovým systémem, především pak z Egypta. (Zanotti, 2010)

obrázek 5). „Tunely, které dnes stavíme, jsou novou strategií Hamásu v boji proti Izraeli. Vy okupanti, budete vymýceni z povrchu zemského i z podzemí. V Palestině pro vás není místo“, vzkazuje lídr Hamásu Ismail Haniya. (Watkins, 2016)

Obrázek 5: Příklad lokalizace jednoho z vchodů do tunelu

(Zdroj: upraveno autorkou dle IMFA, 2014)

Výstavba těchto tunelů se několikanásobně zintenzivnila poté, co hnutí převzalo moc v Pásmu Gazy. Většina sofistikovanějších a kvalitnějších tunelů pak byla postavena po roce 2012, kdy Izrael zrušil zákaz obchodu, aby umožnil Gaze příjem humanitární pomoci. Toho Hamás využil, a materiál na rekonstrukci domů a infrastruktury použil právě na výstavbu tunelů. Když se zjistilo, že hnutí používá materiál výhradně k vlastním účelům, Izrael soukromé dodávky cementu do Gazy zablokoval. „Ty, kteří se snaží těžit z krádeží materiálu na úkor zvyšování utrpení svých vlastních občanů“, odsoudil mj. i velvyslanec OSN pro Blízký východ. (OSN, 2016)

Odhaduje se, že od začátku výstavby, se náklady na vytvoření tunelové sítě rovnaly přibližně 40 % rozpočtu Hamásu. Náklady na výstavbu tunelů činí přibližně 60-200 tisíc USD/tunel. Celkové náklady i s údržbou pak činí 1 milion USD/tunel. Podle IMFA Hamás zaplatil za stavbu 1 300 tunelů (v letech 2007–2014) přibližně 1,25 mld. USD. Tato částka by mj. vystačila na stavbu dvaceti škol, dvou nemocnic a třech nákupních center. (IMFA, 2014; Watkins, 2016)

3.5.1. Politická strategie hnutí

Hamás tvoří jakousi radikální alternativu k sekulární OOP. Obě organizace si tak konkurují v získávání podpory Palestinského obyvatelstva. (Schulze, 2012) Snahou a vizí Hamásu, kterou OOP nesdílí, je přeměnit v podstatě etno-politický palestinský národní boj na ryze fundamentalistický a náboženský konflikt. Pro dosažení takového cíle je však nezbytná transformace relativně sekulárního palestinského obyvatelstva na nábožensky horlivou, a politicky extremistickou společnost. (Levitt, 2007b).

Hnutí se tak snaží o podkopávání autority umírněných politických vůdců, kteří nesdílí vize a ideologie Hamásu. Ve své strategii získávání stoupenců hnutí nevyužívá pouze frustraci Palestinců z tzv. izraelské okupace, ale v počátcích, Hamásu pomohla hlavně nespokojenost a zklamání Palestinců z OOP, která plnila (a stále plní) roli oficiálního zástupce palestinského lidu. Ta ztratila mezi Palestinci důvěru, že dokáže situaci obyvatelstva změnit k lepšímu, a právě toho využil Hamás, který dal svou činností najevo, že je připraven proti Izraeli bojovat jakýmkoli způsobem. (Noce, 2005)

Nedílnou součástí politické agendy Hamásu je také propaganda, která bude spolu s přiblížením metod a způsobů radikalizace Palestinského obyvatelstva, detailněji představena v kapitole 5. *Důsledky vzniku a činnosti Hamásu na život Palestinců.*

4. Vliv Hamásu na průběh arabsko-izraelského konfliktu

4.1. První intifáda (8. prosince 1987–13. září 1993)

Za první organizované povstání, které Palestince sjednotilo v boji proti tzv. izraelské okupaci, bývá označována první intifáda. Povstání předcházely incidenty vražd a zabití na obou stranách konfliktu. Záminku pro vypuknutí povstání však poskytla smrt čtyř palestinských dělníků, do jejichž auta narazil v Gaze izraelský transportér. I když se jednalo o pouhou nehodu, velkou část palestinského obyvatelstva přesvědčila teorie, že se jedná o pomstu za zavražděného Izraelce, který byl o den dříve v Gaze ubodán. (Jackson et al., 2007)

Zpočátku převládalo podezření, že intifádu vyprovokovaly okolní mocnosti jako Írán nebo Sýrie. Nicméně se jednalo o spontánní lidovou vzpouru, která Palestincům poskytla ventil pro jejich hněv a frustraci, plynoucí z expandující izraelské politiky (rozšiřování židovských osad, vojenská kontrola...), která se hromadila již od vzniku nezávislého Izraele v roce 1948. (Schulze, 2012) Ve svém jádru bylo povstání rebelií Palestinců pocházejících ze znevýhodněných skupin obyvatelstva, převážně se jednalo o mladé lidi nebo jedince z chudších vrstev společnosti žijící v uprchlických táborech. (Smith, 1996) Hlavní strategie spočívala v demonstracích a protestech, které byly doplňovány pálením pneumatik nebo útoky na izraelské vojáky a jejich techniku v podobě házení kamenů, zápalných láhví (Molotovovy koktejly) a jiných předmětů. Palestinci svůj odpor projevovali neplacením daní nebo odpíráním práce pro Izraelce, a také vyvěšováním palestinských vlajek, což bylo spolu s propagací palestinských barev zakázáno. (Grinberg, 2014; Tucker, 2010)

Izrael byl propuknutím intifády zprvu překvapen, a předpokládal, že rychle odezní. Nicméně to se nestalo, a tak byl nucen nasadit jak vojenská, tak také administrativní opatření. Jednalo se zejména o zavírání univerzit a škol, omezení vycházení, deportace aktivistů, nebo zavírání charitativních organizací. (Schulze, 2012)

V průběhu první intifády sice neproběhly žádné teroristické útoky, nicméně strategie celého povstání se ukázala být výhodná. Spolu s tlakem mezinárodního společenství podnítila izraelskou vládu k vyjednávání s OOP, které později vedlo k podpisu mírových dohod z Osla. Nově vzniklý Hamás se v povstání aktivně angažoval a toto období vedlo k nárůstu jeho popularity. Nicméně doufal v jiné vyústění intifády. Od mírových jednání a pozdějších dohod se distancoval a vyvíjel značné úsilí, aby jim zabránil. (Jackson et al., 2007)

4.2. Snaha o příměří: Mírové dohody z Osla (1993—1999)

Průběh první intifády a její medializace napříč světem vyvinuly na Izrael mezinárodní tlak, který vyústil v mírové rozhovory a jednání mezi izraelskou vládou a OOP. První znatelný výsledek mírových rozhovorů se objevil v roce 1993, kdy došlo k podpisu *Deklarace zásad prozatímního uspořádání samosprávy*. Deklaraci podepsal předseda izraelské vlády Jicchak Rabin a předseda OOP Jásir Arafat. V deklaraci OOP uznala právo na existenci Izraele a také se zavázala ukončit vojenské operace proti Izraeli. Izrael naopak uznal palestinskou národnost včetně práva na sebeurčení a uznal OOP jako oficiálního reprezentanta Palestinců. Mírová jednání postupem času vedla i k úplnému stažení izraelských sil z Gazy a částečnému odchodu Izraele ze Západního břehu. Vznikl také Palestinský národní úřad, pod jehož pravomoc byla převedena správa Pásma Gazy i většiny Západního břehu. (Morris, 2018; Tucker 2010; Schulze, 2012)

Obrázek 6: Rozdělení Západního břehu Jordánu do tří oblastí

(Zdroj: Upraveno autorkou, Wordpress, 2012)

V roce 1995 byla podepsána další důležitá dohoda, ještě více rozšiřující autonomii Pásma Gazy i Západního břehu, který byl rozdělen do tří zón (viz. Obrázek 4).¹¹ Na základě smlouvy měl Izrael také propustit přes 5 000 palestinských vězňů z izraelských věznic nebo zvýšit objem vody distribuované na Palestinská území. (Čejka, 2013). Proti mírovým jednáním a podpisu dohody se

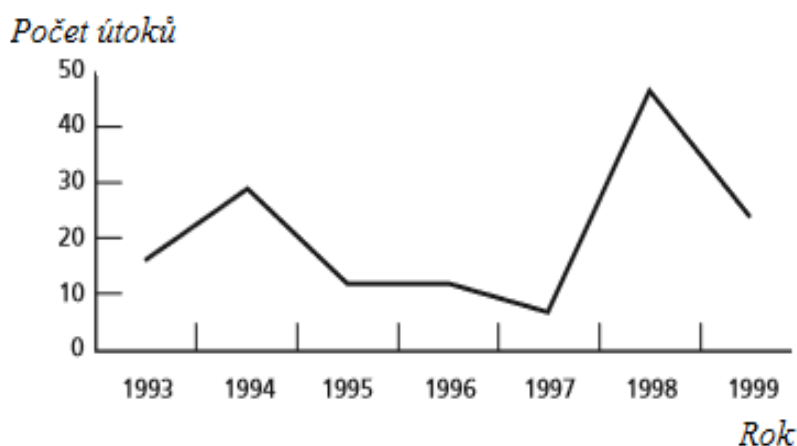
¹¹ Území bylo rozděleno na oblast A (pod celkovou správou Palestinské samosprávy), oblast B (správa rozdělena mezi PA a Izrael) a oblast C (úplná kontrola Izraele). (Čejka, 2013)

ostře vyhradil Hamás nebo také Palestinský džihád. Obě teroristické organizace v jejich pohledu na věc podpořilo přibližně 20 % všech Palestinců. (Noce, 2005)

Prudký nárůst popularity radikálních skupin mezi Palestinci rovněž usnadnily korupční aféry Palestinské národní rady, která se projevila jako neschopná a autokratická. (Tucker, 2010) Tyto neshody vedly k vnitřním rozporům a konfliktům na palestinském území, a ke značnému nárůstu počtu teroristických útoků (viz Graf 2). Útoky měly z velké části narušit mírové procesy a období tohoto relativního klidu. (Jackson et al., 2007)

Nespokojenost s podepsáním dohody projevili sám Ahmad Jásín, který v té době pobýval v izraelském vězení. Ostře odsoudil „zradu z vlastních řad“, které se podle něj dopustila OOP při podpisu mírové dohody, ve které uznala stát Izrael a zřekla se tak palestinských nároků na území, své kultury, svatých míst i náboženských památek „uzurpovaných Izraelem“. Označil jednání OOP jako absolutní selhání a vyzval Palestince k bojkotu mírových procesů. (Hroub, 2002)

Graf 2: Teroristické útoky v Izraeli, v Pásmu Gazy a na Západním břehu v období mírových jednání z Osla (1993-1999)

(Zdroj: Jackson et al., 2007)

Podněcování k nenávisti a bojkotu vedla k navýšení počtu teroristických útoků, které jen podnítily zášť mezi oběma stranami konfliktu. Protesty se nicméně neobjevovaly pouze na straně Palestinců. Proti dohodám ostře protestovala také izraelská opozice. Krajním projevem tohoto nesouhlasu se stal atentát na Jicchaka Rabina, který byl spáchán v roce 1995 izraelským extremistou Jigalem Amirem. Po tomto atentátu začal celý mírový proces stagnovat a konečná mírová dohoda, která měla být podepsána v roce 1999, zmizela v nedohlednu. (Čejka. 2013)

4.3. Neúspěch Blízkovýchodního summitu v Camp Davidu (2000)

Další naděje na dojednání konečného míru mezi palestinským obyvatelstvem a izraelskou vládou vedenou Netanjahuem přišla po prohře v izraelských volbách v roce 1999. (Schulze, 2012) Představoval ji summit v Camp Davidu, na kterém jednal předseda OOP Jásir Arafat s izraelským předsedou vlády Ehudem Barakem. (IMEU, 2005)

Návrh představený Izraelci však neodpovídal ani minimálním požadavkům, s nimiž mohli Palestinci souhlasit. Bylo pro ně nepřijatelné zřici se např. suverenity nad Chrámovou horou, jedním z nejposvátnějších muslimských míst. Izrael v návrhu také odmítl právo uprchlíků na návrat do Izraele, s výjimkou některých Palestinců v kontextu spojení rodin. Neshody se rovněž objevily ohledně teritoriálních nároků vztahujících se k Západnímu břehu a Pásmu Gazy, i k Jeruzalému. Právě otázka suverenity nad svatými místy v Jeruzalémě, a nad městem samotným, bývá uváděna jako jádro všech neshod. Jásir Arafat se tak ocitl v pasti mezi odmítnutím návrhů (ztratil by tak podporu USA a Izraele), a jejich přijetím (přišel by o palestinskou a muslimskou legitimitu). (Perlez, 2000; Schulze, 2012)

Ze summitu nakonec nevzešla žádná dohoda a je označován za jeden velký neúspěch. Vina bývá připisována Arafatovi, který izraelské návrhy odmítl bez jakékoliv ochoty vyjednávat. Nepředložil rovněž ze své strany žádné protinávrhy. Byl obviňován, že se nedokázal přenést přes své tradiční představy a odmítl, byť jen zvažovat nějaký kompromis. Naopak Ehud Barak sklídl za svou snahu vyjednávat pochvaly, a to hlavně od USA, resp. prezidenta Clintona. (IMEU, 2005)

Pro Hamás a jeho radikální ideologii byl neúspěch v Camp Davidu velkým přínosem. Ahmad Jásín se k němu vyjádřil slovy: „*Toto selhání je další známkou toho, že jediná volba, kterou máme, je odpor. Pouze násilím si můžeme zachovat svá práva.*“ (Perlez, 2000)

4.4. Intifáda „Al Aqsá“ a vnitřní palestinské neshody (2000—2005)

Frustrace z neúspěšných mírových jednání spustila mezi palestinským obyvatelstvem opět vlnu vzteku a nepokojů. Návštěva Chrámové hory Arielem Šaronem¹² 28. září 2000 tak byla pouhým spouštěčem eskalace této nespokojenosti, která vyústila v druhou intifádu, zvanou „*Intifáda Al Aqsá*“. (Schulze, 2012) Tato intifáda rovněž začala jako neozbrojené povstání,

¹² Ariel Šaron byl tehdy předsedou izraelské strany Likud. Účelem jeho návštěvy bylo podkopání autority Ehuda Baraka a podpoření nároku Izraele na sjednocený Jeruzalém. Po mimořádných volbách v roce 2001, kdy Barak ztratil jak důvěru Izraelců, tak premiérské křeslo, na jeho místo nastoupil právě Ariel Šaron. (Schulze, 2012)

nicméně s nástupem palných zbraní se velice rychle přerodila ve vojenský konflikt, ve kterém se v boji proti Izraeli sjednotily všechny palestinské frakce. (Hroub, 2010)

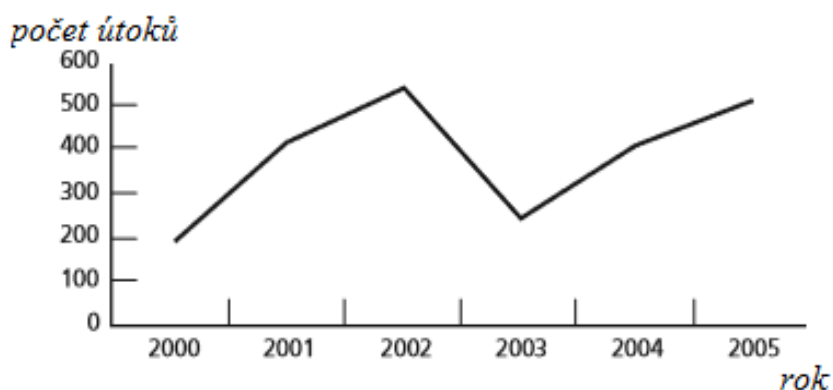
Strategie Palestinců spočívala převážně v útocích na Židovské osadníky a izraelské bezpečnostní složky. Tato taktika byla inspirována Hizballáhem, který ji s úspěchem použil, aby přinutil Izrael ke stažení z jižního Libanonu v roce 2000. (Schulze, 2012)

O ovládnutí povstání se snažil Jásir Arafat, nicméně jeho strategie nepřinesla valný úspěch. Naopak sebevražedné atentáty Hamásu spolu s raketovými útoky se ukázaly být značně efektivnější. S postupem intifády se tak Palestinské obyvatelstvo začalo odklánět od podpory zkorumpované a neefektivní OOP, směrem k podpoře radikálně aktivního Hamásu. To si však nenechal líbit Fatáh, a soupeření mezi Brigádami Izz ad-Dína al-Kassáma na straně Hamásu a Brigádami al-Aksá na straně Fatáhu jen vedlo k rostoucí bojovnosti a radikalizaci Palestinců. (Schulze, 2012; Čejka, 2013)

Důsledky násilného soupeření mezi elitami dvou stran, které nedovedly formulovat společnou vizi pro řešení konfliktu v Camp Davidu, trpěli hlavně civilisté, zejména Palestinci. (Hroub, 2010) Počet Palestinců žijících pod hranicí chudoby vzrostl z 27 % před intifádou, na 38 %. Nezaměstnanost pak dosáhla 40 %, což je o 10 % více než před tímto povstáním. Nejhorší situace panovala v uprchlických táborech. Izrael se proto snažil zmírnit narůstající humanitární problémy tím, že umožnil distribuci pomoci do této oblasti, a zrušil periodické zákazy vycházení nebo uzavírání silnic. Těchto úlev však začali využívat palestínští teroristé k přesunu vojenského materiálu nebo pašování sebevražedných atentátníků. Dilema IDF, zda pokračovat v úlevách a uvádět tak v potenciální nebezpečí izraelské obyvatelstvo nebo naopak uvalit přísná opatření na Palestince, vyjádřil generálmajor Amos Gilad slovy: „*Je velmi těžké vyřešit tento rozpor mezi terorem na jedné straně a humanitární pomocí na straně druhé. Abychom usnadnili každodenní život Palestinců, musíme otevřít silnice mezi městy, ale v okamžiku, kdy to uděláme, jsme zasaženi teroristickými útoky*“ (Salem, 2008)

Za pět let trvání intifády bylo podle Izraelského ministerstva zahraničí v teroristických útocích (viz Graf 3) zavražděno 1084 izraelských občanů a 6 264 zraněno. Oproti tomu Palestinská samospráva uvádí, že v důsledku vojenských zásahů IDF zemřelo 2 546 Palestinců. (IMFA, 2013; Jackson et al., 2007)

Graf 3: Teroristické útoky v Izraeli, v Pásmu Gazy a na Západním břehu během intifády „Al Aqsá“

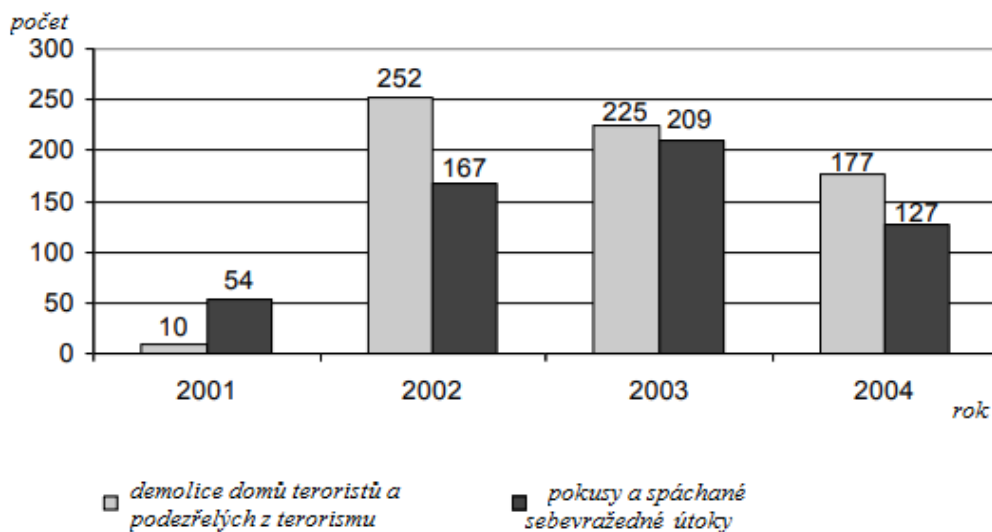
(Zdroj: Jackson et al., 2007)

4.4.1. Izraelské strategie v potlačení intifády

Z počátku se izraelská reakce rovnala politickému krizovému managementu. Vláda Ehuda Baraka se snažila vyjednávat a ukončit demonstrace civilního obyvatelstva a občasně útoky na izraelské vojáky mírovou cestou. Když se ale změnila strategie z pouličních bojů a demonstrací na ozbrojené střety, které začaly cílit i na izraelské civilní obyvatelstvo, dostavila se změna rovněž v izraelské reakci. (Schulze, 2012)

Jedním ze způsobů IDF na odrazování potenciálních teroristů od zapojování se do sebevražedných útoků byly demolice domů teroristů. Tyto odstrašující prostředky však měly zcela opačný efekt, a spíše podněcovaly Palestince k dalším útokům (viz. graf 3). (Catignani, 2008)

Graf 4: Poměr mezi demolicemi domů a sebevražednými atentáty v letech 2001-2004

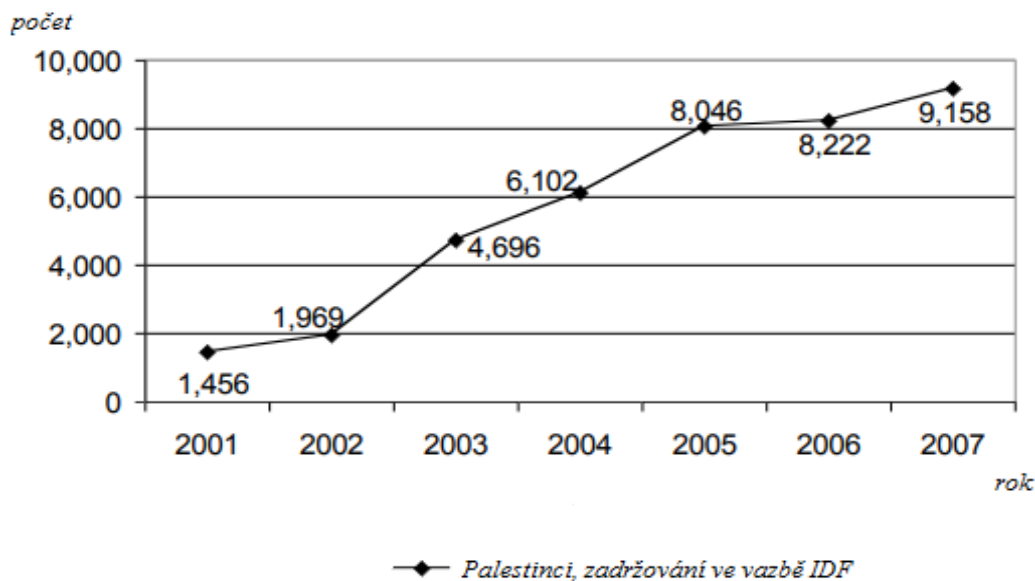

(Zdroj: Catignani, 2008)

Zlom přišel v roce 2002. V počátečních třech měsících tohoto roku zahynulo přes 170 Izraelců v teroristických útocích. Došlo také k nejtragičtějšimu (vzhledem k počtu obětí) sebevražednému atentátu během druhé intifády. Při výbuchu v hotelu Park ve městě Netanja přišlo o život 30 izraelských civilistů a přes 140 jich bylo zraněno.

Izrael tak změnil svůj postoj na značně aktivnější a agresivnější, a v reakci na tyto události podnikl rozsáhlou vojenskou operaci zvanou „**Obranný štít**“, jejíž cílem byla neutralizace teroristické infrastruktury na Západním břehu a izolace Arafata (s cílem ochromit zapojující se do terorismu PA), jak v roce 2002 uvedl tehdejší náčelník štábu Shaul Mofaz. Přibližně 30 000 vojáků obklíčilo města na Západním břehu, a zničilo vojenskou techniku, výroby sebevražedných bomb nebo shromáždilo cenné informace. Necelých 2 000 teroristů, partyzánů a podezřelých z terorismu bylo rovněž zatčeno. S postupem intifády se pak počty zatčených a zadržovaných Palestinců ve vazbě značně zvyšovaly (viz. graf 5). (Catignani, 2008; Zanotti 2010)

Graf 5: Palestinci zadrženi izraelskou armádou v letech 2001-2007

(Zdroj: Catignani, 2008)

Ani Hamás neunikl izraelským protiopatřením. V letech 2002-2004 bylo zabito v cílených atentátech mnoho představitelů Hamásu v Gaze, a to včetně spoluzakladatele a duchovního lídra hnutí šejcha Ahmada Jásína. Velká zranitelnost vůči izraelským atentátům v Gaze byla také hlavním důvodem pozdějšího přesunu politického vedení Hamásu do Damašku. I když byla ztráta hlavních vůdců pro hnutí šokem, stále bylo v lepší pozici než PA s Fatahem, jejichž teroristická infrastruktura a vojenský materiál byly izraelským vojskem zničeny. Hamás navíc dokázal z této

ztráty vytěžit maximum, a díky zobrazení svých zavražděných vůdců jako hrdinných mučedníků si ještě více naklonil palestinskou společnost. (Zanotti, 2010; Schulze, 2012)

Ke konci intifády, v roce 2005, se pak Izrael úplně stáhl z Pásmu Gazy. Hamás v tomto kroku spatřoval svoji výhru, pramenící z neustálého tlaku a odporu vůči Izraeli. Nicméně pro samotné Palestince tento krok neznamenal žádné změny (mj. ve svobodě pohybu, v kontrole hranic nebo vzdušného prostoru). Část z nich se proto přiklání k myšlence, že Gaza neměla pro Izrael žádnou strategickou ani náboženskou hodnotu, a proto se rozhodl soustředit své síly do skutečného ohniska konfliktu, které leží na Západním břehu, resp. ve východním Jeruzalémě. (Hroub, 2010) Jiné zdroje zase uvádí, že Izrael stáhl své občany z čistě bezpečnostních důvodů. (Salem, 2008)

4.5. Upevňování moci Hamásu jako politického subjektu

Popularita Hamásu po druhé intifádě přerostla do úplně nových rozměrů, a z veřejného mínění, které se obrátilo v neprospěch vládnoucí OOP a Fatáhu, vytěžilo hnutí maximum. Hamás byl nicméně mnoha státy uznán jako teroristické hnutí, což vedlo ke ztíženým podmínkám jeho fungování. Zvolil proto cestu k nové legitimitě prostřednictvím volební podpory. Po rozhodnutí transformovat svůj mezinárodní obraz z militantní skupiny ve stínu, na politické hnutí s domácí legitimitou, Hamás, povzbuzen několika vítězstvími v komunálních volbách, oznámil svoji kandidaturu do voleb do Palestinského zákonodárského shromáždění, které proběhly v roce 2006. (Čejka, 2017; Zanotti, 2010)

Hnutí bylo v těchto volbách mezinárodním společenstvím značně podceňováno. Hlavně Spojené státy vkládaly naději i finance do nově zvoleného prezidenta Mahmúda Abbáse. Bylo předpokládáno, že bude schopen situaci mezi Palestinci, OOP a Fatáhem uklidnit, a vrátit ji do rovnováhy. To se však nepovedlo, a Palestinci projeví svou důvěru Hamásu, který ve volbách nad Fatáhem zvítězil v poměru 76 křesel ku 43¹³. Toto vítězství tak ukončilo čtyřicet let politické dominance OOP. (Zanotti, 2010; Erlanger, 2006)

Fatáh se však s vítězstvím konkurence nesmířil a odmítl se vzdát svých pozic. Tyto neshody později propukly v ozbrojený konflikt s prvky občanské války. Později se objevily snahy o uzavření četných příměří, nicméně žádné dohody neměly dlouhého trvání. V Palestině tak

¹³ Celkový počet křesel byl 132. Na národní úrovni získal Hamás 30 ze 66 křesel. Ve volebních obvodech pak 46 křesel z 66. (Za Hamás bylo nominováno i 13 žen, z nichž sedm získalo křeslo). Naopak Fatáh dosáhl výsledku 27, respektive 16 křesel. (Erlanger, 2006; Hroub, 2010)

nastalo jakési dvojevládí, které trvá dodnes. Pásmo Gazy převzal pod svou kontrolu Hamás, zatímco na Západním břehu zachoval svou moc Fatáh. (Čejka, 2017)

4.5.1. Reakce mezinárodního společenství na vítězství Hamásu

Pro Izrael znamenalo vítězství Hamásu ve volbách definitivní konec iluzí o komplexním míru. I když volební hlas pro Hamás většinou plynul ze zklamání z předešlého vedení, výsledek voleb dal mezinárodnímu společenství najevo, že Palestinci dali přednost radikálnímu teroristickému vedení před umírněnější OOP, která se už v minulosti snažila o mírové řešení. *„Neexistuje již žádná důvěryhodná naděje na palestinskou umírněnost. Pro Izraelce se jedná o potvrzení toho, co je pět posledních let teroru naučilo. Že tato válka není o osadách, ale o právu Izraele vůbec existovat“*, uvádí Yossi Klein Halevi, člen Shalem Center.¹⁴ (Erlanger, 2006)

Naopak Hamás okomentoval své vítězství a následující plány slovy: *„Pro Izrael a zahraniční svět nastalo zemětřesení, protože nevědí, co Palestinci skutečně chtějí. My chceme upřímnou vládu a konec okupace. Budeme pracovat na tom, aby každá zbraň v rukou Palestinců byla národní zbraní namířenou proti okupaci“*. (Erlanger, 2006)

Ve světě vyvolalo politické upevnění moci Hamásu pozdvižení spojené s obavami. Za účelem řešení této náhlé situace se zformovalo mezinárodní kvarteto (Rusko, USA, EU, OSN), které podmínilo pokračování podpory PA třemi podmínkami. Hamás měl uznat Izrael jako nezávislý svrchovaný stát, ukončit veškeré násilí a terorismus, a také uznat a dodržovat všechny předešlé dohody, které Izrael s PA uzavřel. Hamás vše odmítl, a tak PA přišla o veškerou podporu těchto čtyř subjektů¹⁵. (Morro, 2007)

Palestinská samospráva přijala mnohá opatření soustředící se na oslabení Hamásu, a podnikla nejrůznější kroky s cílem přimět Hamás vzdát se své kontroly nad Gazou. Navzdory tomuto regionálnímu tlaku však Hamás svou pozici v Gaze obhájil, nicméně obyvatelé Gazy platí dodnes vysokou cenu izolace a výrazně ztížených životních podmínek. (Abusada, 2019)

¹⁴ Izraelská organizace pro politický výzkum sídlící v Jeruzalémě

¹⁵ V roce 2006 oznámily konec podpory USA i EU, která byla největším donorem PA od jejího vzniku v roce 1996. Izrael zastavil měsíční příspěvky v hodnotě 50 mil. USD, které spolu s další mezinárodní pomocí tvořily v roce 2005 dvě třetiny příjmů PA. PA rovněž ztratila přístup k bankovním účtům a službám (úvěry). Nicméně humanitární pomoc proudící do PA skrze mezinárodní a nevládní organizace omezena nebyla. (Morro, 2007)

4.5.2. Izraelská konfrontace politicky upevněného Hamásu

Napětí mezi Izraelem a Hamásem po volbách ještě zesílilo. Hnutí protestovalo proti přísné izraelské kontrole hranic a pohybu Palestinců, a jeho agresivita v raketových a minometných útocích stále rostla. V roce 2007 vystřelil Hamás do Izraele 1 115 raket, o rok později se už jednalo o 1 540 útoků. (Zanotti, 2010) I přes varování Izraele se útoky zintenzivňovaly. Napětí eskalovalo na konci roku 2008, kdy Izrael podnikl vojenskou operaci „*Cast Lead*“, která Hamásu přinesla citelné ztráty. Při masivních leteckých útocích byly zničeny výcvikové tábory, zařízení na výrobu raket, sklady munice, ale také stovky tunelů. V průběhu této třítydenní operace došlo k velkým ztrátám na životech¹⁶, civilisty nevyjímaje. (Johnson, 2011; Zanotti, 2010)

Izrael byli obviňován za smrt civilistů, nicméně tato úmrtí byla způsobená politikou Hamásu, který civilisty využil jako *lidské štíty*. Sám Izrael se snažil civilisty varovat a přimět k opuštění budov prostřednictvím letáků i telefonních hovorů. V roce 2011 šéf vyšetřovací komise po důsledném prošetření akce potvrdil, že na civilisty nebylo úmyslně mířeno. (Johnson, 2011)

Zmiňovaná operace bývá také označována za první válku v Gaze. I když Hamás utrpěl citelné ztráty, přesto od své politiky násilí a teroru neupustil. Útoky a sebevražedné atentáty na izraelské civilisty pokračovaly, stejně tak jako odstřelování území raketami. Války v Gaze proběhly ještě dvě, druhá, známá jako týdenní operace „*Pillar of Defence*“, propukla v roce 2012. (Kalman, 2012)

I když proběhla četná jednání a pokusy o mírové dohody, nic z toho nemělo dlouhého trvání, a v roce 2014 došlo k třetí válce v Gaze (operace „*Protective Edge*“), vyvolané únosem a pozdější vraždou třech izraelských teenagerů. Tento konflikt vyústil ve smrt více než 2 000 Palestinců, zatímco zraněno bylo dalších přibližně 11 000, včetně civilistů. Izrael utrpěl 71 obětí. Rovněž infrastruktura v Gaze byla zdevastována. Celkové odhady na nápravu škod na území Gazy se pohybovaly kolem 7,8 mld. USD. (Arosoaie, 2015)

I tyto události vedly k rostoucí podpoře Hamásu. Podle průzkumu zveřejněného mínění v anketě The Economist, se podpora Hamásu na Západním břehu po třetí válce v Gaze zdvojnásobila z 23 % na 46 %, zatímco pro Fatah se jednalo o posun z 27 % na 45 %. (Arosoaie, 2015)

¹⁶ Údaje se liší podle jednotlivých zdrojů. Podle OSN zemřelo mezi 1,387 a 1,417 Palestinců. Orgány Gazy uvádějí 1 444 obětí, zatímco vláda Izraele uvádí 1 166 mrtvých, z nichž 709 bylo označeno za teroristické činitele Hamásu. Palestinské centrum pro lidská práva poskytuje tyto údaje: 1417 mrtvých (926 civilistů, 255 policistů a 236 bojovníků). Na izraelské straně zemřelo 10 lidí. (Johnson, 2011)

4.6. „Stabbing Intifada“ a směřování konfliktu po současnost

Situace se nezlepšila ani po třech válkách v Gaze, ale přehoupla se do fáze jakési „*Stabbing Intifady*“. Na rozdíl od předešlých intifád se nejedná o masové povstání, ale má spíš povahu jednotlivých, převážně bodných útoků. Palestincům chybí účinné vedení a organizovanost. Hlavním motorem útoků jsou sociální sítě, internetové kampaně a virální videa, ukazující IDF při použití násilí. Rozzlobení Palestinci jsou prostřednictvím těchto zdrojů vyzýváni k útokům na náhodné Izraelce. Velice často pak bývají k těmto útokům nabádány ženy a děti. Na internetu také nechybí návody, jak správně provést bodný útok, aby byl fatální. Situaci ještě vyhrcojí šířící se nepravdivé zprávy, jako např. plány Izraele zničit mešitu Al Aqsá. (Patrikarakos, 2015)

Významnou událostí pro Izrael byly oslavy 70. let založení státu, odehrávající se v loňském roce. Pro Palestince to byla příležitost masových protestů na hranicích Pásma Gazy. Do tzv. „*Velkého pochodu za návrat*“ se zapojily desítky tisíc Palestinců, převážně prostřednictvím demonstrací, s cílem dosáhnout ukončení blokády a návratu palestinských uprchlíků. Často se při snaze poškodit hraniční plot objevovaly útoky kameny, zápalnými lahvemi, ale i ostrou municí. Palestinci rovněž pálili pneumatiky nebo posílali na území Izraele draky a balónky nesoucí zápalný materiál, což vyústilo ve zničení velké části izraelské úrodné půdy. Škody farmářů se odhadují na 35 mil. NIS, což činí přibližně 10 mil. USD. (OCHA, 2019; IMFA, 2019)

Izrael na útoky reagoval slzným plynem, ale i ostrou municí. Podle údajů OCHA bylo za šest týdnů zabito 195 Palestinců (včetně 41 dětí), a zraněno přes 29 000 lidí. I po této události útoky pokračují. Do letošního března se jednalo o 1 173 vystřelených raket, 94 bombových útoků nebo 18 střelných incidentů. (OCHA, 2019; IMFA, 2019)

Obrázek 7: „Velký pochod návratu“ na hranicích Pásma Gazy

(Zdroj: OCHA, 2019)

5. Důsledky vzniku a činnosti Hamásu na život Palestinců

Jak již bylo dříve zmíněno, snahou a vizí Hamásu je přeměnit v podstatě etnopolitický palestinský národní boj na ryze fundamentalistický a náboženský konflikt. Pro dosažení takového cíle je však stěžejní *transformace relativně sekulárního palestinského obyvatelstva na nábožensky horlivou, a politicky extremistickou společnost*. (Levitt, 2007b)

5.1. Radikalizace Palestinského obyvatelstva

Díky své geografické poloze Hamás pro indoktrinaci a radikalizaci začal využívat nespokojenost Palestinců s izraelskou okupací, bezprávím nebo omezenými možnostmi pohybu po území. Sociální předpoklady však samy o sobě nedělají sebevražedného atentátníka. I když ztráta milovaného člověka, ponížení, chudoba nebo utrpení mohou být silnými radikalizujícími faktory, k tomu, aby byla tato frustrace a hněv nasměrována do touhy, zabít ne pouze sebe, ale také náhodné nevinné lidi, je potřeba zavedené teroristické organizace, která pomocí svého intenzivního radikalizačního procesu tohoto cíle dosáhne. (Levitt, 2007b)

5.1.1. Způsoby indoktrinace a radikalizace dětí v Pásmu Gazy

Hamás má zásadní vliv na vývoj palestinských obyvatel už od jejich útlého dětství. Zejména v Gaze hnutí spravuje většinu škol, a náplň výuky se v nich od evropského školství zásadně liší. Palestinské děti jsou vedeny k agresivitě a od raných let je v nich pěstována nenávisť vůči Izraeli a Židům. Prostřednictvím každé aktivity, cvičení nebo písni jsou ujišťovány, že zničení Izraele je jediný způsob k dosažení cíle a naplnění jejich snů. (Halpern, 2015; Yousef, 2010)

Po převzetí moci v Pásmu Gazy, se Hamás odchýlil od schváleného učebního plánu Palestinské samosprávy, a vytvořil vlastní učebnice a časopisy za účelem navádění nových generací Palestinců ke své ideologii. V těchto materiálech není Izrael uznáván jako nezávislý stát, a nenajdeme jej ani v žádných mapách. Chybí v nich také jakákoliv zmínka o mírových dohodách z Osla, uzavřených mezi OOP a Izraelem, s kterými Hamás ostře nesouhlasil. (Akram, 2013)

Sionismus je v těchto učebnicích a časopisech představován jako rasistické hnutí, které má za cíl podmanit si Araby v celé oblasti mezi Nilem v Africe, až po Eufrat v Iráku, Sýrii a Turecku. Holokaust je popírán, anebo dáván za vinu Židům (viz. Obrázek 8). Palestina je naopak definována jako muslimský stát táhnoucí se od Jordánu až po Středozemní moře. Jakékoliv historické nároky

Židů na toto území jsou vyvracovány se slovy, „Židé a sionistické hnutí nemají na Izrael žádný nárok, protože synové Izraele jsou národ, který byl zničen.“ (Akram, 2013; Alt Miller, 2013)

Obrázek 8: Ukázka popírání Holokaustu v časopisu „Al-Fateh“ (v překladu „dobyvatel“)

(Zdroj: IMPACT-SE, 2016)

V učebnicích je také uvedeno, že Zeď nářků je islámským dědictvím a majetkem. Některé momenty z historie jsou přepracovány a překrucovány s cílem posílení propagandy hnutí. Mučednická smrt, krveprolití, obětování životů v sebevražedných útocích a násilí bývá opěvováno. Například při maturitní zkoušce v roce 2011 bylo po studentech požadováno, aby opakovali fráze jako „Zemřeme proto, aby naše země žila“ nebo „Nepovažuji okupanta za člověka“. (Alt Miller, 2013)

Vojenské křídlo Hamásu také každoročně organizuje dětské tábory, kde se palestinské děti učí nejrůznější metody zabíjení. Jak je také vidět na obrázcích 9 a 10, děti se ve velmi mladém věku, mnohdy i mladší deseti let, účastní vojenského výcviku, ve kterém si osvojují teroristické taktiky bojů. Učí se zacházet s útočnými puškami, útočit nožem nebo vyrábět bomby. Podle oficiálních úřadů Hamásu je cílem táborů vštěpovat dětem od útlého věku islámské hodnoty a připravit armádu nové generace na osvobození Palestiny. (Webb, 2016; Abu Toameh, 2015)

Děti bývají do vojenských výcvikových táborů posílány se souhlasem a podporou svých rodičů, kteří své děti od mala vychovávají v duchu ideologie Hamásu. V dětech je pěstována jediná touha a životní cíl, a to sloužit islamistickým vizím hnutí, včetně možnosti obětování života

v sebevražedném útoku. Na tuto smrt je pohlíženo jako na nejšlechetnější možný čin, který jedinci zajistí přízeň Alláha a posmrtný život v ráji. (Chehab, 2007) Jak s politováním uvádí psycholog z Gazy, Fadl Abu Hein, „*Mučednictví se stalo pro naše děti ambicí. V normálním prostředí by nikdy nehledaly hodnotu ve smrti.*“ (Levitt, 2007b)

Obrázek 9: Děťští vojáci Hamásu (1)

(Zdroj: The Daily Mash, 2008)

Obrázek 10: Děťští vojáci Hamásu (2)

(Zdroj: Jewish Task Force, 2016)

Tyto učebnice jsou silnou kartou v boji proti Izraeli, jelikož dávají palestinským dětem jednostranný a většinou nepravdivý pohled na danou problematiku. Děti jsou tak od mala silně indoktrinovány a radikalizovány ideologií Hamásu. (Akram, 2013)

Radikalizační kampaň nicméně u dětí nekončí, ale úspěšně doprovází také životy studentů. Univerzitní kampusy jsou přeplněny propagačními materiály oslavující mučednickou smrt sebevražedných atentátníků. Vyučování o ideologii a činech Hamásu je rovněž zahrnuto v přednáškách a činí tak univerzity jedním z ohnisek náboru nových členů. (Levitt, 2007b)

Izrael se proti indoktrinaci palestinských dětí snaží dlouhodobě bojovat. Na začátku roku 2019 vznesl Jeruzalémský institut pro spravedlnost (JIJ) formální stížnost k Mezinárodnímu soudnímu tribunálu. Zpráva obviňuje představitele Hamásu, Ismaila Haniyeha, z využívání dětí mladších patnácti let k vražedným misím své ideologie, a z jejich radikalizace. Podle zprávy Hamás systematicky indoktrinoval a radikalizoval přes 230 tisíc dětí, což vyústilo ve vážné nebo přímé ohrožení jejich života nebo bezpečnosti. Tato stížnost je poslední snahou zastavit vymývání mozků a rozvoj nenávisti a extremismu mezi zranitelnými dětmi. (Jerusalem online, 2019)

5.1.2. Role žen a matek v indoktrinaci Hamásem

I když tradiční palestinský model ženy (poslušná manželka rodičů a vychovávající děti) zůstává stále zachovávan, s postupem času se na stejnou úroveň dostalo také druhé, zcela odlišné, pojetí ženy. „Nová islámská žena“ má zpravidla podobu vysoce vzdělané politické aktivistky, která mnohdy obsazuje ve struktuře hnutí i vyšší pozice. Příkladem může být nejvyšší politický úřad hnutí, ve kterém je zaměstnáno osm žen, což činí přibližně 15 % z celkového počtu 52 členů. Všechny tyto zvolené ženy jsou vysoce vzdělanými absolventkami vysokých škol v Jordánsku, Egyptě, Gaze nebo Sýrii. (Jad, 2010)

Ženy jsou zastoupeny i v militantních oddílech. Odtud také pocházela první sebevražedná atentátnice Hamásu, Reem Rayashi, při jejímž útoku v roce 2004 zemřeli dva izraelští vojáci.¹⁷ Radikalizaci mezi ženami potvrzuje také rozhovor s Miriam Farhat. Tato matka deseti dětí potvrdila, že nabádala svých šest synů od jejich útlého věku, aby místo kamenů používali zbraně. S hrdostí prohlašuje, že to ona své děti přemlouvala k sebeobětování se, a vychovala je tak k pravému džihádu. Čtyři dcery provdala za bojovníky Hamásu, tři z jejich synů byli v době rozhovoru po smrti v sebevražedných útocích, jeden v izraelském vězení po neúspěšném pokusu o útok, a zbývající dva stále bojující v Brigádách Izz ad-Dína al-Kassáma. Tato žena také popsala reakce palestinských žen na sebevražedný útok Reem Rayashi: *„Přišly ke mně stovky žen, které si stěžovaly, že nebyly vybrány místo Reem. Velice na ni žárlily. Spousta mladých dívek také přišla do mého domu s prosbami, aby mohly mít tu výsadu, následovat Reem v jejím činu.“* (Chehab, 2007)

Hnutí také čím dál častěji využívá k radikalizační a indoktrinační kampani internet. Všemi těmito prostředky tak Hamás úspěšně z Palestinců v Gaze utváří fanaticky oddané členy jeho ideologii, pro kterou jsou schopni zabíjet nebo obětovat vlastní životy. (Levitt, 2007b)

5.2. Motivace palestinského obyvatelstva k podpoře Hamásu

Potenciální členové Hamásu jsou rekrutováni převážně z chudého obyvatelstva a částečně ze střední třídy, nejčastěji pocházejí z uprchlických táborů a z nejvíce znevýhodněných oblastí v Palestině. Od vyspělejších a vzdělanějších Palestinců získává Hamás loajalitu především ve městech, které jsou silně tradiční a konzervativní, například Hebron nebo Nablus. (Hroub, 2010)

¹⁷ Reem Rayashi (22 let) byla studentkou univerzity v Gaze a pocházela z velmi dobře situované rodiny. Po sobě zanechala tříletého syna a osmnáctiměsíční dceru. Ahmad Jásín se k útoku vyjádřil slovy: *„Hamás poprvé využil palestinskou bojovnici k útoku proti okupaci. To se stává novou strategií odporu vůči nepříteli. Už dříve bylo řečeno, že ženy jsou naší taktickou výhodou.“* (Chehab, 2007, s.89)

Podporu Palestinců získal Hamás ve svých počátcích převážně díky sociálnímu systému „*Dawa*“. Získal stoupence, kteří věřili, že pomáhají dobré věci prostřednictvím budování škol, mešit nebo hlásání k navrácení se k pravému Islámu. To byly první příčky strategie Hamásu. Prvotní intencí nebylo násilí. Nicméně prostřednictvím promyšlené a účinné radikalizace, se z těchto podporovatelů postupem času stali rovněž příznivci násilí a teroru, aniž by si to mnohdy sami uvědomovali.¹⁸ (Yousef, 2010)

5.2.1. Finanční a existenční důvody

Finance jsou jedním z hlavních důvodů (hned po ideologických) podpory Hamásu. Vzhledem k vysokému procentu obyvatel žijících pod hranicí chudoby, resp. v extrémní chudobě, mají Palestinci omezené prostředky, a finanční podpora od Hamásu tak může být jejich jedinou záchranou. Na území není žádná humanitární pomoc zdarma. Všechny prostředky, které do Gazy dorazí, disponuje Hamás. A jeho podpora sociálního zabezpečení je do značné míry určená analýzou nákladů a přínosů. Ti, kteří pomoc přijmou, musí nazpátek platit podporou Hamásu, např. ve formě nabízení svých domů jako útočišť pro útočníky Hamásu nebo ke skladování zbraní a výbušného materiálu. Sociální systém a jeho výdaje tak podporují zájmy Hamásu a vydělávají podporu těm, kteří mají z pomoci Hamásu prospěch. (Levitt, 2007b)

Zaplaceno dostávají rovněž rodiny sebevražděných atentátníků a teroristů. Jedná se o tzv. metodu „*pay for slay*“, neboli platbu za zabití. Tyto platby jednotlivcům nebo rodinám činí ročně přibližně 300 mil. USD. Rodina zabitého Palestince IDF získává jednorázově 3 000 USD, vážně zraněného 500 USD, a lehce zraněného 200 USD. (Levy, 2018a; Faint, 2017)

Na každého, kdo bojuje proti „Sionistům“ je nahlíženo s respektem a patřičně je s ním také nakládáno. Popularita a odměny rostou přímo úměrně se závažností činu odporu. Po zemřelých atentátnících jsou pojmenovávány ulice a náměstí. Ti, kteří nezemřou, ale skončí v izraelském vězení, jsou po propuštění zproštěni placení zdravotního pojištění nebo školného. Rovněž získají dobře placenou, prestižní práci ve vládním sektoru. Vězeň si po dobu pobytu ve vězení vydělá přibližně 39 000 USD ročně. V regionu s nízkými ekonomickými vyhlídkami

¹⁸ Stejný proces proběhl u jednoho ze zakladatele Hamásu, šejcha Hassana Yousefa. Z počátku se jednalo o mírumilovného člověka, který by nikomu nedokázal ublížit. Upřímně se pouze snažil přivést nešťastné a chudé Palestince zpět k Alláhovi, aby byli spaseni. Hluboce mu záleželo na jejich osudu a rmoutil ho jejich stav. „*Nikdy by si na začátku ani nepomyslel, že o pár let později bude podporovat sebevražedné útoky a prolítí nevinné krve.*“, uvádí jeho syn. (Yousef, 2010, s. 26)

a vysokou mírou nezaměstnanosti, tak spáchaní útoků a následná smrt nebo pobyt ve vězení, znamená ekonomickou investici. (Faint, 2017)

Příkladem k podněcování k nenávisti za peněžní odměnu může být i slibování palestinským dětem 300 NIS (přibližně 2 000 Kč), pokud se nechají zranit izraelským vojskem při protestech na hranici Pásmu Gazy. Toto podněcování je rovněž strategickým krokem Hamásu, který případné zranění zdokumentuje a posílí tak svou propagandu. (Rasgon, 2019)

5.2.2. Propaganda Hamásu

Propaganda je stěžejním prvkem v získávání podpory nejen mezi Palestinci. Hamás převzal kontrolu nad veškerými médii v Gaze, které používá výhradně k šíření antisemitského a antiizraelského učení. Na své televizní stanici *Al Aqsa* propaguje násilí páchané na Židech a Izraelcích, a rovněž oslavuje činy sebevraždných atentátníků. O mučednících, kteří zemřeli během první intifády, hnutí dokonce v roce 2009 natočilo celovečerní film. (Zanotti, 2010)

Mezi nejčastější praktiky propagandy pak patří především zobrazování a zdůrazňování izraelské agrese. Hnutí zveřejňuje grafický materiál vytržený z kontextu nebo falešně upravené fotky. (Yousuf, 2010; Gobry, 2018)

Obrázek 11: Ukázka tvorby propagandistického materiálu Hamásu

(Zdroj: Dave, 2018)

Příkladem může být fotka (viz. obrázek 11), kterou zveřejnilo Palestinské informační centrum s popiskem „*Palestinian youths form a shield to protect Palestinian lady from Israeli snipers. #respect*“ (*Palestinská mládež tvoří štít za účelem ochrany Palestinky před izraelskými odstřelovači. #respekt*). Už jen při pohledu na výrazy v obličejích některých Palestinců v první části obrázku, je zřejmé, že situace nemůže odpovídat popisku. Druhá část obrázku poté odhaluje kulisy tvorby tohoto propagandistického materiálu. (Dave, 2018)

Používání lidských štítů jako forma propagandy

Hamás při svých útocích soustavně posílá ženy a děti do popředí konfliktu s nadějí, že vzniknou oběti na životech. Současně zaznamenává reakce a případnou střelbu Izraele, případná úmrtí a následné pohřby obětí. Všechny tyto materiály poté sdílí na sociálních sítích, internetu nebo v televizi, čímž si získává sympatie a podporu z celého světa. K zadostiučinění Hamásu je naopak Izrael vykreslován jako vrah, střílející do neozbrojených, mírumilovných demonstrantů. Mnoho expertů tak zastává názor, že pro Hamás není podstatné kolik při demonstracích zabije Izraelců. Mnohem důležitější je, kolik palestinských občanů přijde o život, a umožní tak Hamásu, pomocí propagandy získat světovou podporu a sympatie. (Cooper, 2018; Gobry, 2018)

Tato taktika má očividně úspěch, což může dokazovat, že navzdory více než 500 rezolucí Valného shromáždění OSN odsuzujících Izrael, nebyla nikdy přijata žádná oficiální rezoluce odsuzující aktivitu Hamásu. Poslední pokus o odsouzení Hamásu za jeho vystřelování raket, ohrožování civilistů nebo využívání materiálu a financí určených na obnovu Gazy pro budování útočných tunelů na území Izraele, proběhl v roce 2018, opět však s neúspěchem. (OSN, 2018)

Izrael je prostřednictvím této strategie stavěn do svízelné situace. I když je jeho snahou minimalizovat oběti na civilistech, primárním cílem zůstává ochrana izraelských občanů. Rovněž premiér Izraele Benjamin Netanjahu potvrzuje, že občasné oběti na životech civilistů jsou nevyhnutelné. „*Snažíme se minimalizovat ztráty Hamás se naopak snaží způsobit oběti s cílem vyvinout tlak a vyprovokovat Izrael*“. Izraelský ministr obrany pak nazval vůdce Hamásu „*partou kanibalů, která své vlastní děti považuje za zbraně*“. (Zitun, 2018)

5.3. Socioekonomická situace v Pásmu Gazy před a po převzetí moci Hamásem

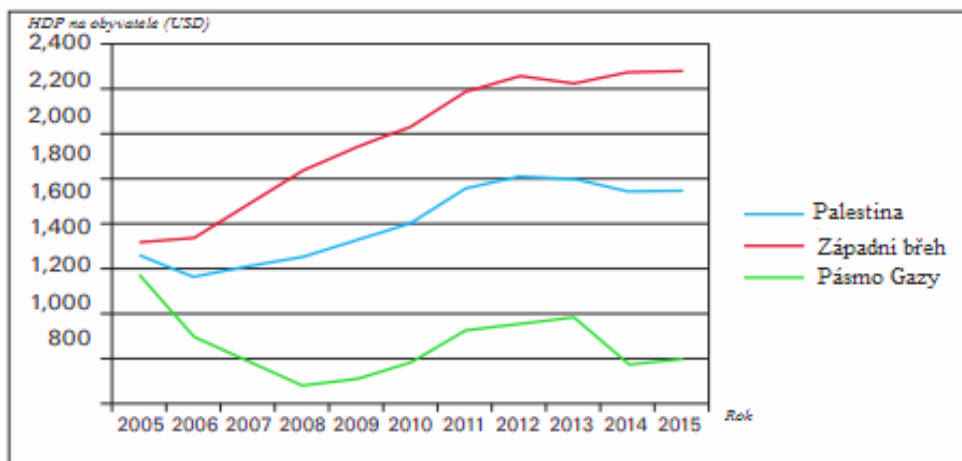
Po výhře Hamásu ve volbách v roce 2006 a následnému převzetí moci v Pásmu Gazy, se situace Palestinců žijících na tomto území dramaticky zhoršila. Stalo se tak vlivem několika

faktorů. Jedním z těchto důvodů je hospodářská izolace tohoto území, která dala vzniknout velké finanční krizi, vedoucí k neplacení mezd, snižování příjmů a prohlubování chudoby. Už pouze k zamyšlení vede současné bohatnutí předních členů Hamásu... Mezi další důvody vzniku této krize můžeme řadit ozbrojené konflikty mezi Hamásem a Fatáhem, odmítajícím se vzdát svých pozic v Gaze, a také izraelské vojenské operace proti Hamásu na území Pásma Gazy (především tři dříve jmenované války v Gaze). (Morro, 2007)

Ekonomická situace obyvatel Pásma Gazy

K představení ekonomické situace v Pásmu Gazy poslouží indikátor HDP na obyvatele. Jak ukazuje Graf 6, v roce 2005 byla hodnota HDP na obyvatele v Pásmu Gazy jen nepatrně nižší oproti Západnímu břehu Jordánu. Po celkovém stažení Izraele z území začala však prudce klesat, zatímco na Západním břehu dochází ke konstantnímu růstu. Prudký pokles pokračoval po volbách v roce 2006 a následném převzetí moci Hamásem, po operaci „Cast Lead“ se situace začala zlepšovat a hodnota HDP na obyvatele rostla až do roku 2014, kdy došlo k nejničivější válce v Gaze, po které se situace začala opět zhoršovat. (Rieger, 2018; PCBS, 2017)

Graf 6: Vývoj HDP na obyvatele pro Palestinská území v letech 2005-2015

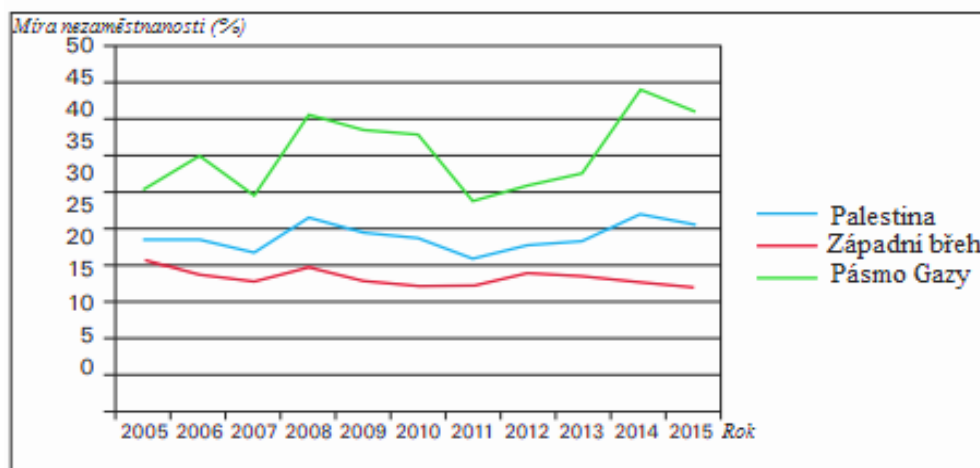
(Zdroj: Rieger, 2018)

V roce 2017 byla hodnota HDP na obyvatele pro Pásma Gazy na úrovni 1 803 USD, zatímco pro Západní břeh byla hodnota víc než dvojnásobná, a to 3 996 USD. Mezi těmito dvěma územími je výrazný rozdíl rovněž ve mzdovém ohodnocení za hodinu vykonané práce. Zatímco na Západním břehu je to průměrně 94 NIS, v Pásmu Gazy pouze 62 NIS. (PCBS, 2017)

Stále se zhoršující ekonomické podmínky na území Gazy vyjadřuje také rostoucí míra nezaměstnanosti. Zatímco na Západním břehu se stále mírně snižuje, v Gaze dochází k obrovským

výkyvům. Jak je vidět na Grafu 7, nezaměstnanost prudce vzrostla po převzetí moci Hamásem v roce 2007, a to z 25 % (2006) na více než 40 %. Druhý nejvýraznější nárůst pak přišel po třetí válce v Gaze, kdy se nezaměstnanost zvýšila až na 44 %. (Rieger, 2018; PCBS, 2017)

Graf 7: Míra nezaměstnanosti na Palestinských územích v letech 2005-2015

(Zdroj: Rieger, 2018)

Míra nezaměstnanosti má tendenci stále růst. V roce 2018 dosáhla k rekordním 52 %, což ostře kontrastuje s 18 % na Západním břehu. „Lepšího“ výsledku dosáhla Gaza nad Západním břehem pouze v míře výskytu dětské práce. Zatímco v Gaze byla v roce 2018 zaměstnána 2 % dětí, na Západním břehu se jednalo o 5 %. (PCBS, 2018)

Stále rostoucí nezaměstnanost je také jedním z hlavních důvodů začínajících protestů palestinského obyvatelstva v Pásmu Gazy. Třídenní demonstrace proti vládě Hamásu v druhé polovině března 2019 byly násilně potlačeny, nicméně pokud se situace obyvatel Gazy nezlepší, je pravděpodobné, že bude docházet k dalším protestům, a to se zvýšenou intenzitou. (Ztis, 2019)

Alarmujícím faktorem je rovněž rostoucí chudoba obyvatel Gazy. V roce 2017 žilo pod hranicí chudoby¹⁹ až 53 % obyvatel (před deseti lety se jednalo o 38 %), z toho 33,8 % lidí žilo v extrémní chudobě (což činí nárůst o 11 % z roku 2007). Situace na Západním břehu je značně příznivější, hodnoty dosahují 13,9 %, respektive 5,8 % pro extrémní chudobu. (PCBS, 2017)

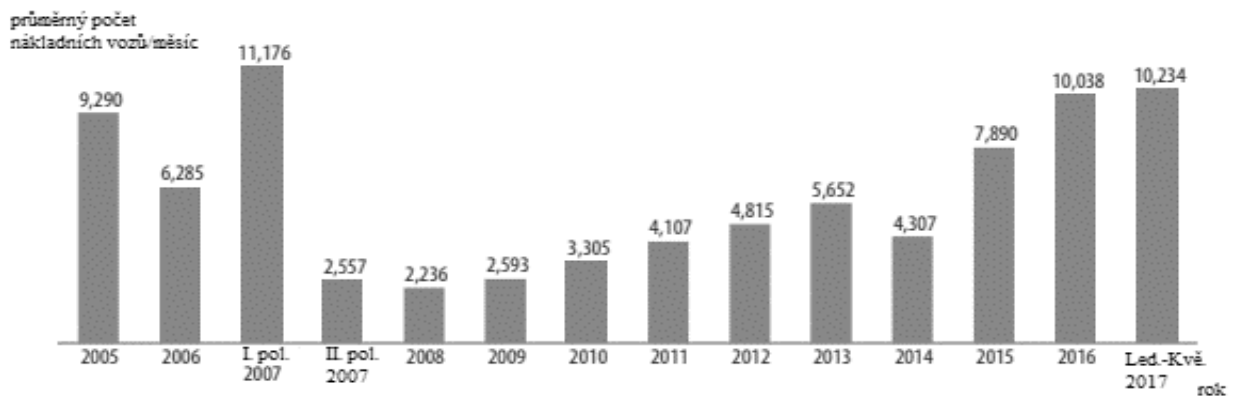
U obyvatel Pásma Gazy také mnohdy nedochází k naplňování nejzákladnějších lidských potřeb, jako je přístup k pitné vodě nebo lékařské péči. Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) mají Palestinci k tekoucí vodě přístup pouze na 3-5 hodin denně, nicméně tato voda je

¹⁹Jak již bylo zmíněno v první kapitole, jedná se o národní hranici chudoby, která v roce 2017 pro pětičlennou rodinu (dva dospělí a tři děti) odpovídala příjmu 2 470 NIS, pro hranici extrémní chudoby částka činila 1 974 NIS. (PCBS, 2017)

z 96 % nevhodná pro lidskou konzumaci, což v oblasti může způsobovat zvýšený výskyt infekcí a chorob, způsobených kontaminovanou vodou. Rozvíjející se humanitární krize v Gaze je také spojená s neustále se zhoršující dostupností primární zdravotní péče. Podle WHO, přibližně 6 000 lidí z lékařského personálu nemá už od roku 2014 pravidelně vypláceny platy. Průměrně dostávají pouze 40 % svého platu, a to každých 40-50 dní. Rovněž nemocnice bývají zavírány, a to z důvodu nedostatku elektřiny, popř. léků nebo z důvodu přeplněného stavu. (WHO, 2018)

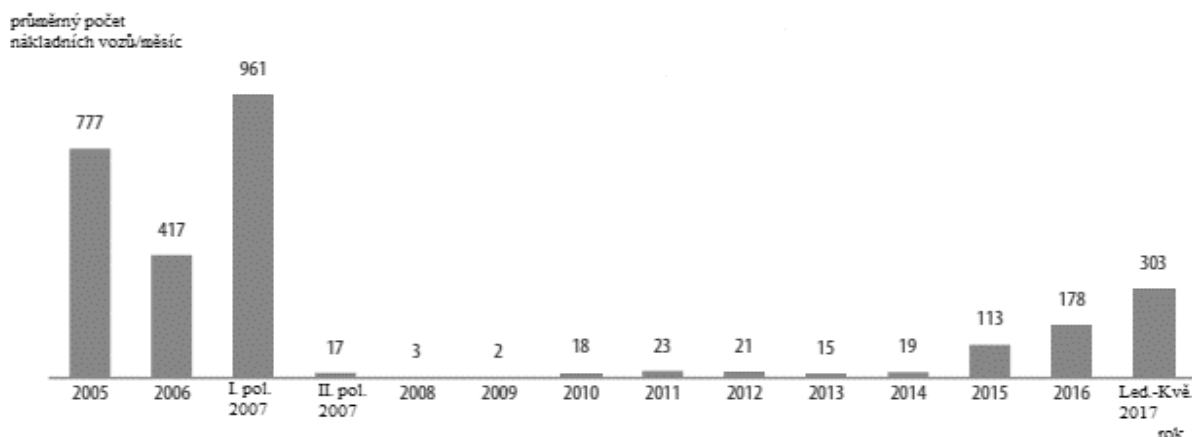
Obrovským problémem byla izraelská blokáda vývozu a dovozu zboží do Pásma Gazy. Při převzetí moci Hamásem v roce 2007 se měsíční počet nákladních vozů dovážejících zboží do Pásma Gazy snížil z 11 176 na 2 557, což činí pokles až o 77 %. Nicméně jak znázorňuje Graf 8, počet těchto nákladních vozů začíná rovnoměrně růst. (OSN, 2017)

Graf 8: Import zboží do Pásma Gazy v letech 2005-2017

(Zdroj: OSN, 2017)

Graf 9: Export zboží z Pásma Gazy v letech 2005-2017

(Zdroj: OSN, 2017)

Stejně tak, i když o něco pomalejším tempem, roste vývoz produktů z této oblasti. Jak ukazuje Graf 9, v roce 2007 došlo k propadu exportu až o 98 %, a to z 961 nákladních vozů

měsíčně na pouhých 17. Export poté prakticky stagnoval až do roku 2014. Vývoz zboží z této oblasti pak začíná narůstat až od roku 2015 (OSN, 2017)

I přes mírné oslabení blokády Pásma Gazy, se nicméně faktory chudoby, ekonomického růstu nebo naplňování základních potřeb, nezlepšují. Právě naopak. Situace palestinského obyvatelstva se stále rapidně zhoršuje. A jak podotýká zpráva UNCTAD, pokud nebudou podniknuty konkrétní rychlé kroky, které povedou ke zlepšení stávající situace v této oblasti, Pásmo Gazy se do roku 2020 stane neobyvatelným. (UNCTAD, 2018a)

5.4. Bohatý Hamás, ale chudá Gaza?

Hnutí soustavně poukazuje na fakt, že nemá dostatek financí na zlepšení situace v Gaze a její rekonstrukci, nicméně je zřejmé, že na indoktrinaci dětí, vedení militantních výcvikových táborů nebo na distribuci propagačních materiálů, je prostředků hojný dostatek. (Abu Toameh, 2015) Ze současné situace v Gaze je Hamásem obviňován hlavně Izrael a jím zavedená blokáda financí a zboží. (Abusada, 2019) Jsou ale skutečně tíživé podmínky v Gaze zaviněny nedostatkem finančních toků do této oblasti?

V roce 2011 prohlásil ředitel Červeného kříže v Gaze: *V Gaze neprobíhá žádná humanitární krize. Jsou zde dvě velká nákupní centra plná luxusního zboží, elegantní restaurace i kluby. Ne všichni Gazané mohou těchto služeb využívat, ale to není vina Izraele. Trhy jsou potravinami plné k prasknutí. Izrael každý týden vysílá do Gazy 40 000 tun produkce. Každý rok přijímá tisíce Palestinců do svých nemocnic k léčbě. V roce 2005 Izrael zcela opustil pásmo Gazy, a zanechal po sobě vybavené skleníky, které měly být základem prosperující budoucnosti Gazanů. Tyto skleníky měly hodnotu přes 16 mil. USD. Během jednoho nebo dvou dnů po izraelském odchodu nezůstalo po těchto sklenících nic. Následně ozbrojená teroristická skupina převzala po volbách kontrolu a pokračovala ve vraždách desítek svých oponentů. Tak proč ti, kdo křičí o zlu „sionistické entity“, která je zemí, jež se nejvíce snažila zlepšit životy Palestincům, nikdy nevidí problém v „morální žumpě“, kterou je Hamás?* (MacEoin, 2011)

Jak představují data v kapitole 3.4 *Financování a zahraniční podpora Hamásu*, hnutí získává od svých zahraničních podporovatelů každoročně částky převyšující stovky miliónů dolarů. Je proto zarážející, že zdevastovaná infrastruktura zůstává z velké části stále ve stejném stavu nebo že podíl obyvatel žijících v chudobě nemá tendenci klesat. Naopak do očí bijící jsou podmínky, ve kterých žijí představitelé a lídři organizace. Je jim vytýkáno, že zatímco palestínští obyvatelé žijí v bídě a mnohdy umírají při plnění úkolů hnutí, představitelé Hamásu tráví čas

v luxusních hotelech, soukromých letadlech nebo na jachtách. Takový luxus si dopřává především politické představenstvo sídlící v Kataru, nicméně i v Pásmu Gazy můžeme nalézt pěti hvězdičkové hotely²⁰, které ostře kontrastují s ruinami domů nejhudších obyvatel v určitých oblastech území. (Hadid in al-Soudania, 2011; Levy-Weinrib, 2014)

Po nástupu k moci se představitelé Hamásu chopili lákavé nabídky rychlého zbohatnutí. Zisk začal představovat jednu z hlavních priorit lídrů hnutí. Jedním ze způsobů zbohatnutí bylo zabránění nejkvalitnější a nejvýnosnější půdy hlavně u pobřeží, za kterou po prodeji získali nemalé částky. Lídři hnutí si rovněž přivlastnili každé ziskové odvětví na území Pásma Gazy, jako například palivový nebo komunikační sektor. Obrovské zisky přináší rovněž pašování zboží (zejména z Egypta) skrze rozvětvený tunelový systém. Ten je ovládán představiteli Hamásu, kteří si za každý pašovaný produkt účtují nemalé daně. Příkladem může být 25 % daň a poplatek 2 000 USD za každé demontované vozidlo, které bylo úspěšně propašováno do Gazy. Daň musí odvádět také obchodníci, a to z každé transakce, nezávisle na tom, jestli se jedná o prodej zeleniny nebo luxusního auta. (Levy-Weinrib, 2014)

Pravidelné příjmy pro Hamás také přichází ve formě povinné náboženské daně zvané *Zakát*, která činí 2,5 % z nadbytečného bohatství jedince. (Zanotti, 2010)

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.4, hnutí získává ze zahraničí (zejména z Kataru) finance na pokrytí platů státních zaměstnanců. Tyto částky jsou přímo závislé na počtu zaměstnanců a vztahují se k jejich jménům. Nicméně i tyto finance jsou významným zdrojem příjmů představitelů Hamásu, kteří za účelem vlastního zbohatnutí tvoří fiktivní jména a falšují výplatní pásky. Jak také potvrzuje profesor z Univerzity v západní Galileji Dr. Moshe Elad, počty zjištěných fiktivních osob, na jejichž jména dlouhodobě přicházely finance ze zahraničních zdrojů, jsou počítány ve stovkách. (Al-Mughrabi, 2018; Levy-Weinrib, 2014)

V roce 2014 žilo v Pásmu Gazy přibližně 1 700 členů Hamásu se jměním v řádech miliónů, jak uvedl mj. i mluvčí Fatáhu Ahmad Assaf. Jmění představitelů v Gaze stále roste a vytváří ostrý kontrast s chudým a nezaměstnaným obyvatelstvem. Podle Palestinského statistického úřadu žilo v roce 2017 v Gaze 53 % lidí pod hranicí chudoby a z toho 38 % v extrémní chudobě. (PCBS, 2017; Halevi, 2014)

²⁰ První pětihvězdičkový luxusní resort byl dokončen v roce 2011 po třinácti letech budování, a skládá se celkem z 222 pokojů včetně královského apartmá. Vládnou zde pravidla Hamásu, tzn. není dostupný alkohol nebo platí zákaz koupání v bazénu pro ženy. Je zde nouze o zahraniční hosty, většinou tak hotel slouží jako ubytování pro představitele Hamásu nebo jejich hosty. (Hadid in al-Soudania, 2011)

6. Předpokládaný vývoj Hamásu v blízké budoucnosti

Hamás neuznává žádný nárok Židů na území Izraele a není ochoten přistoupit k žádným kompromisům ohledně teritoriálního vlastnictví. Věří, že Palestinci se musí osvobodit od jakékoliv kontroly Židů nad nimi, a nejlepší způsob, jak toho dosáhnout je vojenský džihád. Jak sám Hamás ve své Chartě uvádí, „*pro palestinskou otázku neexistuje žádné jiné řešení s výjimkou vojenského džihádu. Iniciativy, návrhy a mezinárodní konference jsou plýtváním času a zbytečné úsilí.*“ Tato neústupná strategie vyhlídky na mír mezi Izraelem a Hamásem zásadně ztěžuje. (Noce, 2005; Zanotti, 2010)

Nicméně v současné době není intencí Hamásu rozpoutat přímý konflikt s Izraelem. Po poslední válce v Gaze, která měla pro hnutí devastující důsledky, byla frekvence útoků nebo vystřelování raket snížena. Izrael však zastává názor, že právě v tomto období se hnutí intenzivně připravuje na další válku. Dokazují to mj. i zvýšené investice do rekonstrukce tunelů nebo militantního křídla Hamásu. Část odborníků věří, že pozice Hamásu je už v současné době silnější, než byla v roce 2014. Tuto tezi můžou potvrzovat i slova lídra Hamásu v Gaze, Yahya Sinwara. Ten prohlásil, že Hnutí momentálně nemá zájem o přímý konflikt s Izraelem, nicméně pokud by k němu došlo, Hamás by Izrael „*rozdrtil*“. Dodal také, že Izrael v Gaze neútočí, protože se obává toho, co by ho tam přivítalo. (Issacharoff, 2017b; Lieber, 2017)

Samotný Hamás by se podle The Soufan Group²¹ (2013) ve svém vývoji mohl ubírat dvěma možnými směry:

1) Nejhorší (pro Hamás) možný scénář: Obyvatelům Gazy dojde trpělivost se špatným hospodařením Hamásu, a frustrace chudého palestinského obyvatelstva z nezlepšujících se životních podmínek dojde do takového stádia, že svolá masové pouliční protesty proti tomuto hnutí. Protesty se vyvinou do stavu, kdy už je Hamás nebude schopen potlačit, a vyvolají změnu režimu. A vzhledem k tomu, že Hamás je ve své ideologii a strategii nekompromisní a tvrdohlavý, bude na Blízkém východě stále více izolován a marginalizován, v důsledku čeho, se oslabí jeho politická moc a ekonomicky zkrachuje.

2) Nejoptimistější (pro Hamás) možný scénář: Hamás se jako „racionální“ politický aktér poučí z chyb vlády Muslimského bratrstva v Egyptě, a uzná, že nejlepší způsob na zachování jeho vlády v Gaze, je stát se flexibilnějším a kompromisnějším v kontextu své zahraniční politiky. Akceptuje

²¹ The Sulfan Group poskytuje strategické a bezpečnostní služby a informace vládám, popř. nadnárodním organizacím.

všechny podmínky stanovené mezinárodním společenstvím, a připojí se k mírovému procesu mezi PA a Izraelem. To povede k posílení ekonomické situace v regionu a zmírnění izraelské blokády.

V současné době se z části začíná naplňovat první zmiňovaný scénář. Dokazují to třídní demonstrace obyvatel Pásma Gazy v druhé polovině března 2019, s názvem „*My chceme žít*“. Demonstrací se zúčastnily stovky Palestinců protestující proti vysokým cenám, nezaměstnanosti, vysokým daním nebo nedostatku elektřiny. Hamás však protesty násilně potlačil. Desítky lidí byly zbity a uvězněny, včetně žen, dětí nebo novinářů, nicméně přesné údaje o počtu zbitých nebo mrtvých neexistují. Mezi zbitými byl rovněž ředitel Nezávislé komise pro lidská práva, Džamil Sarhan, jak uvádí Palestinské centrum pro lidská práva. Z rozpoutání nepokojů je Hamásem obviňován Fatáh, nicméně podle JCPA se jedná o hnutí politicky nezávislých mladých lidí, kteří jsou zoufalí z mizivých vyhlídek do budoucna (mj. hrozící 69 % nezaměstnanost). Překvapivé je, že žádná strana neviní ze současného stavu Izrael. (Al-Mughrabi, 2019; Ben Menachem, 2019, Ztis, 2019)

Reakce Hamásu byla ostře odsouzena mezinárodními i palestinskými aktéry. Palestinský ministr spravedlnosti Alí Abú Diak upozornil, že Hamás musí začít „*naslouchat hlasu lidu*“ a neměl by „*pokračovat ve své politice rdoušení, útlaku a týrání obyvatel v Gaze*“. (Ztis, 2019)

Významným milníkem, který by mohl přinést změny ve vztazích Hamásu s Izraelem, popř. tak změnit situaci v Gaze, jsou také netrpělivě očekávané izraelské volby do parlamentu, naplánované na 9. dubna 2019, ve kterých se svou vedoucí pozicí bude snažit obhájit konzervativní strana Likud, vedená Benjaminem Netanjahu. (Abusada, 2019)

Závěr

Hamás se za přibližně třicet let své existence přerodil z přehlížené a podceňované islamistické teroristické skupiny do mocného politického subjektu s většinovou podporou mezi palestinským obyvatelstvem. Své podporovatele si hnutí získalo převážně díky své pověsti obětavé, nezkorumpované sociální instituce, která vstoupila do hry ve správném čase, kdy Palestincům docházela trpělivost s neefektivní vládou OOP a Fatáhu. Prostřednictvím své pečlivě propracované indoktrinační a propagandistické kampaně, Hamás úspěšně převedl palestinskou nespokojenost s tzv. izraelskou okupací, v touhu po aktivní, násilné reakci. Masová frustrace Palestinců tak hnutí posloužila k plnění jeho radikálních ideologických vizí. Překvapení čekalo mezinárodní společenství v roce 2006, kdy se Hamás ukázal ve své plné síle, a svým vítězstvím ve volbách ukončil čtyřicetiletou politickou nadvládu OOP. Hnutí následně převzalo kontrolu nad Pásmem Gazy, což přineslo své důsledky vedoucí ke stále trvající humanitární krizi v této oblasti.

Svým jednáním nicméně Hamás jasně dává najevo, že mezi jeho priority nepatří zlepšení situace v Gaze nebo ochrana palestinských obyvatel. Palestince využívá pouze k naplňování svých ideologických, politických a náboženských cílů. Situace se zdá být velmi komplikovaná. Čím více Hamás svými útoky Izrael provokuje, tím větší tlak na Izraeli spočívá. Pokud by nereagoval, soustavně by svou suverenitu a životy svých občanů uvrhoval do nebezpečí. Pokud reaguje, Hamás následné škody na životech nebo infrastruktuře šikovně využije ve své mediální propagandě, prostřednictvím které mezi Palestinci zasévá čím dál větší nenávisť vůči Izraeli, zatímco ve světě získává soucit a podporu.

Izrael je často za své reakce vůči Hamásu kritizován, nicméně, jak by se asi zachovaly jiné státy, kdyby na svém území měly podobnou Hamásu teroristickou organizaci? Už jen na příkladu Turecka, které patří k nejhlasilnějším kritikům izraelské politiky, je vidět, jakým způsobem reaguje, když nějaký subjekt (např. Kurdové) potenciálně ohrožuje jeho suverenitu. Situace tak trochu připomíná začarovaný kruh. Izrael s velkou pravděpodobností nezmění svou politiku vůči Hamásu, dokud dochází k násilí a terorismu na jeho území. Naopak pro Hamás, je politika odporu využívající násilí hlavním pilířem jeho ideologie a vizí.

Zatímco spor mezi těmito dvěma stranami neutichá, Pásmo Gazy, které za následky platí cenu čím dál větší existenční krize, bojuje o přežití. A podle nově vznikajících demonstrací je patrné, že obyvatelům Pásma Gazy pomalu i s hospodařením Hamásu začíná docházet trpělivost. Jestli hnutí, s cílem uchovat si svou pozici v Pásmu, změní svou taktiku, anebo se do Palestiny blíží novodobé Arabské jaro, tak ukáže jen čas.

Seznam použité literatury

ABU AMER, Adnan, 2013. Hamas ties to Qatar have cost. *Al-monitor: the pulse of the Middle East*, April 22. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/04/hamas-qatar-relationship-independence.html>

ABUSADA, Mkhaimar, 2019. Though Hamas Is Interested in Negotiations, Gaza's Future Remains Uncertain. *The Washington Institut: Improving the Quality of U.S. Middle East Policy*. March 07. <https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/though-hamas-is-interested-in-negotiations-gazas-future-remains-uncertain>

ABU TOAMEH, Khaled, 2015. Hamas's New Army of Children. *Gatestone Institute: International Policy Council*. February 18. <https://www.gatestoneinstitute.org/5230/hamas-army-children>

ALT MILLER, Yvette, 2013. Teaching Hate in Gaza: Arab children are still being taught to hate and destroy Israel. *Aish HaTorah*. November 09. <https://www.aish.com/jw/me/Teaching-Hate-in-Gaza.html>

AKRAM, Fares a Jodi RUDOREM, 2013. To Shape Young Palestinians, Hamas Creates Its Own Textbooks. *The New York Times*. November 03. <https://www.nytimes.com/2013/11/04/world/middleeast/to-shape-young-palestinians-hamas-creates-its-own-textbooks.html>

AKRAM, Fares a Josef FEDERMAN, 2017. New Hamas leader says Iran is funding the group. *Defence News*. August 28. <https://www.defensenews.com/global/mideast-africa/2017/08/28/new-hamas-leader-says-iran-is-funding-the-group/>

AL JAZEERA, 2017. Saudi FM: Qatar must stop supporting Hamas, Brotherhood. *Al Jazeera*. Saudi Arabia, June 07. <https://www.aljazeera.com/news/2017/06/saudi-fm-qatar-stop-supporting-hamas-brotherhood-170607045918921.html>

AL-MUGHRABI, Nidal, 2018. Qatar pays Gaza salaries to ease tensions; Israel says money's not for Hamas. *Reuters*, November 09. <https://www.reuters.com/article/us-israel-palestinians-gaza/qatar-pays-gaza-salaries-to-ease-tensions-israel-says-moneys-not-for-hamas-idUSKCN1NE1ET>.

AL-MUGHRABI, Nidal, 2019. U.N. official condemns Hamas crackdown on Gaza protests. *Reuters*. March 17. <https://www.reuters.com/article/us-palestinians-un-hamas/un-official-condemns-hamas-crackdown-on-gaza-protests-idUSKCN1QY0K6>

AROSOAIE, Aida, 2015. "Israel-Palestine." *Counter Terrorist Trends and Analyses*, vol. 7, no. 1, 2015, pp. 67–70. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/26351320.

BACHNER, Michael, 2018. Shin Bet: Palestinian student leader received €150k for Hamas through Turkey. *The Times of Israel*, May 03. <https://www.timesofisrael.com/shin-bet-palestinian-student-leader-received-e150k-for-hamas-through-turkey/>

BAYNES, Terry, 2011. Muslim charity leaders lose appeal in Hamas case. *Reuters*. December 07 <http://www.reuters.com/article/2011/12/08/us-crime-hamas-idUSTRE7B707L20111208>.

BBC, 2017. New Hamas policy document 'aims to soften image'. *BBC News*. May 01 <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39744551>

- BEN MENACHEM, Joni, 2019. Has the “Arab Spring” Reached Gaza? *Jerusalem Center for Public Affairs*. March 18. <http://jcpa.org/has-the-arab-spring-reached-gaza/>
- BOB, Yonah Jeremy a Frank G. RUNYEON, 2014. Arab Bank found liable over Hamas attacks, US jury says, *Jerusalem Post*, September 22. <http://www.jpost.com/Middle-East/Arab-Bank-found-liable-over-Hamas-attacks-US-jury-says-376094>
- B'TSELEM, 2019. Statistics on Settlements and Settler Population. *The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. January 16. <https://www.btselem.org/settlements/statistics>
- CATIGNANI, Sergio, 2008. The Israel Defense Forces and the Al-Aqsa Intifada: When Tactical Virtuosity Meets Strategic Disappointment.: EUI Working Papers MWP 2008/04. *European University Institute: Max Weber Programme*. Italy: European University Institute Badia Fiesolana
- COOPER, Abraham, 2018. Hamas wants Palestinians killed to score propaganda points against Israel. *Fox News*. May 15. <https://www.foxnews.com/opinion/hamas-wants-palestinians-killed-to-score-propaganda-points-against-israel>
- CORTE IBÁÑEZ, Luis de la, 2009. *Logika terorismu*. Praha: Academia. Historie (Academia).
- COUGHLIN, Con, 2014. Hamas and North Korea in Secret Arms Deal, *Telegraph (London)*, July 26. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/palestinianauthority/10992921/Hamas-and-North-Korea-in-secret-arms-deal.html>.
- CFR, 2009. Iran Supports Hamas, but Hamas Is No Iranian 'Puppet'. *Council on Foreign Relations*. January 07. <https://www.cfr.org/interview/iran-supports-hamas-hamas-no-iranian-puppet>
- CRAGIN, Kim, Peter CHALK, Sara A. DALY a Brian A. JACKSON, 2007. *Sharing the Dragon's Teeth: Terrorist Groups and the Exchange of New Technologies*. Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation.
- ČEJKA, Marek, 2013. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 3., aktualiz. vyd. Brno: Barrister & Principal.
- ČEJKA, Marek, 2017. Palestinské hnutí Hamás. *Encyklopedie migrace*. December 28. <https://www.encyclopediaofmigration.org/palestinske-hnuti-hamas/>
- DAVE, Aussie, 2018. Pallywood of the Day: Damsel in Distress Edition. *Israellycool*. April 02. <https://www.israellycool.com/2018/04/02/pallywood-of-the-day-damsel-in-distress-edition/>
- DOUGLAS, Roger, 2014. *Law, Liberty, and the Pursuit of Terrorism*. ANN ARBOR: University of Michigan Press.
- ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, 2019. *West Bank*. <https://www.britannica.com/place/West-Bank>
- EPPINGER, Thomas, 2018. Hamas' political strategy. *Schlag Lichter*. July 04. <https://www.schlaglichter.at/hamas-political-strategy/>

ERLANGER, Steven, 2006. Victory Ends 40 Years of Political Domination by Arafat's Party. *New York Times*. January 26. <https://www.nytimes.com/2006/01/26/international/middleeast/victory-ends-40-years-of-political-domination-by.html>

EEAS, 2019. *Six-Month Report on Israeli settlements in the occupied West Bank, including East Jerusalem*. February 04. https://eeas.europa.eu/delegations/palestine-occupied-palestinian-territory-west-bank-and-gaza-strip/57606/six-month-report-israeli-settlements-occupied-west-bank-including-east-jerusalem-reporting_en

FAINT, Charles, 2017. Three Reasons why Palestinian "Pay for Slay" is here to stay. *Modern War Institute at West Point*. July 21. <https://mwi.usma.edu/three-reasons-palestinian-pay-slay-stay/>

GHANNAM, Enas Fares, 2016. Suicides on the rise in Gaza: When death seems the only escape. *We Are Not Numbers*, March 06. https://wearenotnumbers.org/home/Story/Suicides_on_the_rise_in_Gaza:_When_death_seems_the_only_escape

GOBRY, Pascal Emmanuel, 2018. Hamas' propaganda coup. *The Week*. May 16. <https://theweek.com/articles/773430/hamas-propaganda-coup>

GRINBERG, Lev Luis, 2014. *Mo(ve)ments of Resistance: Politics, Economy and Society in Israel/Palestine 1931-2013*. Boston: Academic Studies Press.

HABERMAN, Clyde, 1994. Arab Car Bomber Kills 8 in Israel, 44 Are Wounded, *New York Times*, April 07. <http://www.nytimes.com/1994/04/07/world/arab-car-bomber-kills-8-in-israel-44-are-wounded.html>.

HADID IN AL-SOUDANIA, Diaan, 2011. Gaza's first five-star hotel has everything – except anyone who wants to stay there. *Independent*. August 07. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/gazas-first-five-star-hotel-has-everything-ndash-except-anyone-who-wants-to-stay-there2333286.html>

HALEVI, Dalit a Ari YASHAR, 2014. There Are 1,700 Hamas Millionaires in Gaza. *Arutz Sheva*. March 03. <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/178715>

HALPERN, Micah, 2015. Horror Camp: How Palestinians Train Their Kids To Kill Israelis. *Observer*. July 10. <https://observer.com/2015/07/the-new-death-camps-how-palestinians-train-their-kids-to-kill-israelis/>

HAMAS, 2017. About Hamas. *The Islamic Resistance Movement*. <http://hamas.ps/en/page/2/>

HROUD, Khaled, 2002. *Hamas: Political thought and practise*. Washington D.C. Institute for Palestinian Studies.

HROUB, Khaled, 2010. *Hamas: A Beginner's Guide*. 2nd ed. London; Ann Arbor, MI: Pluto Press.

CHEHAB, Zaki, 2007. *Inside Hamas: The Untold Story of Militants, Martyrs and Spies*. London, New York: I.B.Tauris.

IMPACT-SE, 2016. Al-Fateh – The Hamas Web Magazine for Children: Incitement to Terror, Annihilation and Self-Destruction. *Institute for Monitoring Peace and Cultural Tolerance in School Education*. http://www.impact-se.org/wp-content/uploads/2016/04/Al-Fateh_IMPACT-SE.pdf

- ITIS, 2006. The Hamas Charter (1988). *Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S)*. March 21. https://www.terrorism-info.org.il/Data/pdf/PDF_06_032_2.pdf
- IMFA, 2004. Hamas terrorist attacks. *Israeli Ministry of Foreign Affairs*. March 22. <http://embassies.gov.il/MFA/FOREIGNPOLICY/Terrorism/Palestinian/Pages/Hamas%20terror%20attacks%2022-Mar-2004.aspx>
- IMFA, 2014. Behind the headlines: Hamas' terror tunnels. *Israeli Ministry of Foreign Affairs*. July 22. <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Issues/Pages/Hamas-terror-tunnels.aspx>
- IMFA, 2019. Wave of terror 2015-2019. *Israeli Ministry of Foreign Affairs*. March 26. <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Wave-of-terror-October-2015.aspx>
- ISSACHAROFF, Avi, 2017a. Arrest of Gaza manager exposes Hamas's Turkish connection. *The Times of Israel*, March 21. <https://www.timesofisrael.com/arrest-exposes-hamas-turkish-connection/>
- ISSACHAROFF, Avi, 2017b. With an army of 27,000, Hamas terror chief Deif readies Gaza for war. *The Times of Israel*. June 04. <https://www.timesofisrael.com/with-an-army-of-27000-hamas-terror-chief-deif-readies-gaza-for-war/>
- JAD, Islah, 2010. Islamist Women of Hamas: Between Feminism and Nationalism. *Remmm: Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*. <https://journals.openedition.org/remmm/6971?lang=en>
- JACKSON, Brian A., Peter CHALK, Kim CRAGIN, et al., 2007. *Breaching the fortress wall: understanding terrorist efforts to overcome defensive technologies*. Santa Monica, CA: RAND Homeland Security.
- JEWISH TASK FORCE, 2006. Summer camp in Gaza teaches kids how to stab and shoot Jews. *JTF News*. August 12. <https://jtf.org/summer-camp-in-gaza-teaches-kids-how-to-stab-and-shoot-jews/>
- JOHNSON, David E., 2011. *Hard Fighting: Israel in Lebanon and Gaza*. Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation.
- JONES, Rory, 2017. Hamas Puts Militant Yahya Sinwar in Charge of Gaza, *Wall Street Journal*, February 13. <https://www.wsj.com/articles/hamas-puts-militant-yahya-sinwar-in-charge-of-gaza-1487001168>.
- KALMAN, Matthew, 2012. Massed Israeli troops poised for invasion of Gaza. *Independent*. November 15. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/massed-israeli-troops-poised-for-invasion-of-gaza-8316615.html>
- KERSHNER, Isabel a Majd AL WAHEIDI, 2017. *Hamas Picks Ismail Haniya as Leader as Power Balance Shifts to Gaza*, *New York Times*, May 06. https://www.nytimes.com/2017/05/06/world/middleeast/hamas-leader-ismail-haniya-gaza.html?_r=1.
- KHOURY, Jack, 2012. Jabari deputy likely to be Hamas' next military commander, *Haaretz*, November 25. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/jabari-deputy-likely-to-be-hamas-next-military-commander.premium-1.480253>.
- KOVESY, Peter, 2015. Qatar FM: Hamas leader to remain in Dohas as 'dear guest. *Doha News*, January 13. <https://dohanews.co/qatar-fm-hamas-leader-remain-doha-dear-guest/>.

- LAUB, Karin and Ibrahim BARZAK, 2014. Hamas in Worst Cash Crisis since Seizing Gaza. Associated Press, March 13. <http://news.yahoo.com/hamas-worst-cash-crisis-since-seizing-gaza-181239758.html>.
- LEE, Matthew, 2019. Pompeo: Qatar diplomatic crisis 'has dragged on too long'. *NBC Montana*. January 13. <https://nbcmontana.com/news/nation-world/pompeo-qatar-diplomatic-crisis-has-dragged-on-too-long>
- LEVIN, Daniel, 2018. Iran, Hamas and Palestinian Islamic Jihad. In: *Wilson Center: The Islamists*. July 09. <https://www.wilsoncenter.org/article/iran-hamas-and-palestinian-islamic-jihad>
- LEVITT, Matthew, 2007a. *Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*. Harrisonburg, Virginia, US: Yale University Press.
- LEVITT, Matthew, 2007b. Teaching Terror: How Hamas Radicalizes Palestinian Society. *The Washington Institute for Near East Policy*. February 12. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/teaching-terror-how-hamas-radicalizes-palestinian-society>
- LEVY, Elior, 2018a. Hamas to pay families of killed, wounded marchers on Gaza border. *Ynet News*. May 04. <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5221045,00.html>
- LEVY, Elior, 2018b. Iran's \$100 million aid to Hamas and Islamic Jihad. *Ynet News: Opinion*. March 08. <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5321985,00.html>
- LEVY-WEINRIB, Ella, 2014. Meet the Hamas billionaires. *Globes: Israel's Business Arena*. July 24. <https://en.globes.co.il/en/article-the-phenomenal-wealth-of-hamas-leaders-1000957953>
- LIEBER, Dov, 2017. Hamas warns it will 'crush' Israel in future war. *The Times of Israel*. August 16. <https://www.timesofisrael.com/hamas-warns-it-will-crush-israel-in-future-war/>
- MACEOIN, Denis, 2011. Hamas to blame for Gaza's ills. *Irish Examiner*. June 24. <https://www.irishexaminer.com/viewpoints/yourview/hamas-to-blame-for-gazas-ills-158789.html>
- MAQDSI, Muhammad, 2015. *Charter of the Islamic Resistance Movement (Hamas) of Palestine*. University of California Press; Institute for Palestine Studies, March 10. <https://www.palestine-studies.org/sites/default/files/jps-articles/2538093.pdf>
- MAREŠ, Miroslav, 2005. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií.
- MEIR AMIT, 2011. Hamas evacuates its Syrian external headquarters: overview and initial analysis. *The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center*. December 11. https://www.terrorism-info.org.il/Data/pdf/PDF_11_278_2.pdf
- MVČR, 2009. Definice pojmu terorismus. *Ministerstvo vnitra České republiky*. July 29. <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>
- MZVČR, 2019. Bezpečnostní politika. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/index.html
- MORRIS, Loveday a Ruth EGLASH, 2018. A Middle East mirage. *The Washington Post: Democracy Dies in Darkness*. September 12. https://www.washingtonpost.com/news/world/wp/2018/09/12/feature/a-middle-east-mirage/?noredirect=on&utm_term=.169a9626c736

- MORRO, Paul, 2007. International Reaction to the Palestinian Unity Government. *Congressional Research Service: CRS Report for Congress*. May 09. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/RS22659.pdf>
- MUNYAR, Vahap, 2018. Hamas is not a terrorist group: President Erdoğan. *Hurriyet Daily News*, May 17. <http://www.hurriyetdailynews.com/hamas-is-not-a-terrorist-group-president-erdogan-131933>
- NANJI, Azim A, 2019. Muftī. *The Oxford Encyclopedia of the Islamic World*. *Oxford Islamic Studies Online*. <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0548>
- NOCE, Dawn Cochrane, 2005. *Religious Fundamentalism and the Conflict Between Israel and Palestine: A Case Study of the Kahane and Hamas Organizations*. Rochester, New York, USA. International Studies Masters. St. John Fisher College.
- NATO, 2016. NATO's military concept for defence against terrorism. *North Atlantic Treaty Organisation*, August 19. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm
- OCHA, 2019. Approaching the first anniversary of the “Great March of Return” protests in Gaza. *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*, March 29. <https://www.ochaopt.org/content/approaching-first-anniversary-great-march-return-protests-gaza>
- OSN, 2016. Israel halts cement deliveries into Gaza following allegations of diversion; UN envoy urges rapid resolution, *United Nations News Centre*, April 04. http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53603#.Vw_3efkrKM8
- OSN, 2017. Gaza Ten Years Later. *United Nations*. July 11. https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/gaza_10_years_later_-_11_july_2017.pdf
- OSN, 2018. US resolution to condemn activities of Hamas voted down in General Assembly. *United Nations*. December 06. <https://news.un.org/en/story/2018/12/1027881>
- PCBS, 2017. Main Statistical Indicators. *State of Palestine*. Palestinian Central Bureau of Statistics. http://www.pcbs.gov.ps/site/lang__en/741/default.aspx
- PCBS, 2018. *Press Release on the Results of the Labour Force Survey, 2018*. Palestinian Central Bureau of Statistics. <http://www.pcbs.gov.ps/post.aspx?lang=en&ItemID=3383>
- PÁNEK, Jiří a Michal RIGEL, 2013. *Palestina: Kde a jak Česká republika pomáhá*. Olomouc: Katedra rozvojových studií, Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.
- PATRIKARAKOS, David, 2015. Journey into the „stabbing intifada“. *Politico*. December 29. <https://www.politico.eu/article/journey-into-the-stabbing-intifada/>
- PERLEZ, Jane, 2000. Impasse at Camp David: The overview; Clinton ends deadlocked peace talks. *The New York Times*. July 26. <https://www.nytimes.com/2000/07/26/world/impasse-at-camp-david-the-overview-clinton-ends-deadlocked-peace-talks.html>
- RASGON, Adam, 2019. *IDF: Gaza children being promised NIS 300 (\$83) if injured at border protests*. February 21. <https://www.timesofisrael.com/idf-gaza-children-being-promised-nis-300-if-injured-at-border-protests/>

- RIEGER, Alon a Eran YASHIV, 2018. The Gaza Economy. *The Crisis of the Gaza Strip: A Way Out*. <https://m.tau.ac.il/~yashiv/GazaCrisis%20INSS%20Jan2018.pdf>
- SALEM, Walid, 2008. Human Security from Below: Palestinian Citizens Protection Strategies, 1988-2005. *The Viability of Human Security*, edit.: Monica Den Boer a Jaap De Wilde, Amsterdam University Press, Amsterdam, s. 179–202.
- SMITH, Charles D., 1996. *Palestine and the Arab-Israeli conflict*, 3rd ed., St. Martin's Press, New York.
- JERUSALEM ONLINE, 2019. Watch: Hamas's Child Indoctrination. *Jerusalem Online*. February 26. <https://www.jerusalemonline.com/watch-hamass-child-indoctrination/>
- TAHHAN, Zena, 2017. Hamas and Fatah: How are the two groups different? *Al Jazeera*. October 12 <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/10/hamas-fatah-goal-approache171012064342008.html>
- THE DAILY MASH, 2008. Loving This, Admit Israel And Hamas. *The Daily Mash*. December 29 <https://www.thedailymash.co.uk/news/international/loving-this-admit-israel-and-hamas-200812291481>
- THE REUT INSTITUTE, 2005. Hamas. *The Reut Institute*. October 10. <http://reut-institute.org/en/Publication.aspx?PublicationId=371>
- THE SOUFAN GROUP, 2013. TSG IntelBrief: The Future of Hamas. *TSG The Soufan Group*. August 08. <http://www.soufangroup.com/the-future-of-hamas/>
- THE WORLD FACTBOOK, 2019a. Middle East: West Bank. *Central Intelligence Agency*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/we.html>
- THE WORLD FACTBOOK, 2019b. Middle East: Gaza Strip. *Central Intelligence Agency*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html>
- TUCKER, Spencer a Priscilla Mary ROBERTS, 2010. *The encyclopedia of Middle East wars: the United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq conflicts*. Santa Barbara, Calif. ABC-CLIO.
- UNCTAD, 2018 a. *Report on UNCTAD assistance to the Palestinian people: Developments in the economy of the Occupied Palestinian Territory*. United Nations Conference on Trade and Development, July 23. https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdb65_2_d3_en.pdf
- UNCTAD, 2018 b. *Economic reality in Occupied Palestinian Territory is bleaker than ever*. United Nations Conference on Trade and Development. September 11. <https://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1846>
- UNSC, 2016. Resolution 2334. *United Nations Security Council* (United Nations). December 26. <https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>
- WATKINS, Nicole J. a Alena M. JAMES, 2016. Digging Into Israel: The Sophisticated Tunneling Network of Hamas." *Journal of Strategic Security* 9, no. 1: 84-103. https://www.jstor.org/stable/26465415?seq=1#metadata_info_tab_contents

- WARD, Olivia, 2014. Canadian Charity with Alleged Ties to Hamas Listed as 'terrorist' Organization. *Toronto Star*, April, 29. http://www.thestar.com/news/world/2014/04/29/canadian_muslim_charity_listed_as_terrorist_organization.html.
- WEBB, Sam, 2016. Jihadis hold summer camps to teach young children how to stab Israelis to death. *Mirror*, August 08. <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/jihadis-hold-summer-camps-teach-8590468>
- WEYLAND, Petra, 2004. "Islam – Islamism – Islamist Terrorism? A Proposal to Come to Terms with the Nexus of Islam and Security." *Connections* 3, no. 3: 79-84. <http://www.jstor.org/stable/26323052>.
- WINER, Stuart a Toi STAFF, 2018. Arab Israeli man given 3.5 years for conveying Hamas funds from Turkey. *The Times of Israel*, October 08. <https://www.timesofisrael.com/arab-israeli-man-given-3-5-years-for-conveying-hamas-funds-from-turkey/>
- WINER, Stuart and Toi STAFF, 2017. Hamas thanks N. Korea for its support against 'Israeli occupation'. *The Times of Israel*. April 30. <https://www.timesofisrael.com/hamas-thanks-n-korea-for-its-support-against-israeli-occupation/>
- WINTOUR, Patrick, 2017. Hamas presents new charter accepting a Palestine based on 1967 borders. *The Guardian*. May 01. <https://www.theguardian.com/world/2017/may/01/hamas-new-charter-palestine-israel-1967-borders>
- WORDPRESS, 2012. History: What/where is Al Aqaba? *Al Aqaba Guest House*. <https://aldaqabaguesthouse.wordpress.com/about/>
- WHO, 2018. Gaza crisis. *World Health Organisation*. February 20. http://www.emro.who.int/images/stories/palestine/WHO_Donor_Alert_Gaza_20_February_2018_final_.pdf
- YOUSEF, Musab Hassan, 2010. *Syn Hamasu*. Polish ed., Wrocław: Aetos Media Sp. z o. o.
- ZANOTTI, Jim, 2010. Hamas: Background and Issues for Congress. *Congressional Research Service: CRS Report for Congress* December 02. https://fas.org/sgp/crs/mideast/R41514.pdf?fbclid=IwAR3ifMhKlep0g8SiSLRh_zuzwLMLp3iqXLzfV6rs4tHHdM2PvtepX5tDY
- ZITUN, Yoav a Elijor LEVY, 2018. Captured Gazan Rioter Admits: Hamas Uses Women, Children as Human Shields. *Bridges for Peace*. May 17. <https://www.bridgesforpeace.com/2018/05/captured-gazan-rioter-admits-hamas-uses-women-children-as-human-shields/>
- ZTIS, 2019. „Chceme žít.“ Násilí proti demonstrantům v Gaze – tentokrát z řad Hamásu. *Židovský tiskový a informační servis*. March 19. <http://www.ztis.cz/rubrika/blizky-vychod/clanek/chceme-zit-nasili-proti-demonstrantum-v-gaze-tentokrat-z-rad-hamasu>